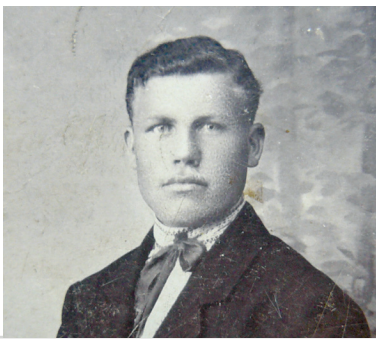

НАЦІОНАЛЬНА
ПАМ'ЯТЬ

ОТАМАН
БУРЛАКА

стор. 2-3

КІНО

ФІЛЬМИ
ПРО СЕБЕ

стор. 8

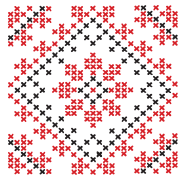
МИСТЕЦТВО

БОЛГАРСЬКА
ВЕСНА

стор. 11

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№12 | 23 березня 2018

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

ПОНТІЙСЬКА АРЕНА РОЗПРАВЛЯЄ КРИЛА

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
УКРАЇНИ

стор. 12-13

482015719400131 12

НАШ ІНДЕКС 60969 ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2018 РІК: 6 МІСЯЦІВ — 199,58 ГРН.; 9 МІСЯЦІВ — 299,57 ГРН.

МОТОВИЛІВСЬКИЙ ОТАМАН БУРЛАКА

Одного разу у розмові з Іваном Липою митрополит Андрей Шептицький висловив таку думку: «У Німеччині, та і в багатьох інших народів, селяни справді нижча верства... У нас, українців, це не якась аналогія до класу «дурних Міхелів»: ані школа, ані адміністрація, ані військо не довершили такої селекції, вибору кращих, здібніших одиниць (як українське село)».

Роман КОВАЛЬ

Це свідчення навів у своїй книзі «Призначення України» Юрій Липа. Висловив він і власне переконання, що «в сучасних українців границі еліти й селянства не дуже виразні». Тобто і Юрій Липа, і Андрей Шептицький дійшли висновку, що саме українське селянство вилонює із себе еліту, і, властиво, є нею.

Цю тезу хочу підтвердити на прикладі одного з отаманів Гайдамацького краю – «людини визвольного руху... людини твердого характеру, випробуваної долі... гарячої віри у свою справу» – мотовилівського отамана Бурлаки – Овсія Івановича Гончара.

Народився він 1888 року в с. Казенна Мотовилівка, неподалік Києва.

Овсій Гончар – людина шляхетної вдачі і чистих помислів – головним вважав поширення освіти серед селянства. Тому часто збирав сільську молодь, читав лекції з історії України, вертаючи українцям історичну пам'ять.

«Овсій Іванович», – писав у «Записках повстанця» глеваський отаман Кармелюк, – дуже любив свій скривджений нарід і багацько віддавав для нього, не жалюючи ні здоров'я, ні життя свого». «Як Овсій приходив на сходку, – оповідав односелець Федір Дубровський, – і розказував, як треба жити, щоб українці вільні були, то так розказував, що всі люди плакали».

Не дивно, що у 1917 році Овсія Гончара, авторитет якого серед селян був надзвичайно високим, обрали головою Васильківської повітової земельної управи.

Розумів він і значення збройної сили українського народу: не дивно, що одним із перших узявся творити відділи Вільного козацтва. Селяни, в жилах яких ще не проходила гаряча кров Гайдамаччини, охоче відгукнулися на заклик організувати ці загони самозахисту українців.

Окрім того, Овсій Гончар заклав у своїй хаті «Просвіту» ім. Бориса Грінченка, закупаючи книжки. Сестра Ганна розповідала, що «вся хата була забита книжками».

Селяни вважали Овсія Івановича мудрим і добрим чоловіком,

який піклується про їхнє майбутнє – щоб ніким не були поневолені. Отаман Кармалюк (справжнє його прізвище Марко Шляховий) дав таку характеристику Овсієві Гончару: «Надзвичайно розумний і чесний... неймовірно холоднокровний, завжди спокійний і усміхнений».

Дружина Гончара, Марія Клименко, була єдиною дочкою депутата Державної Думи Росії двох скликань Івана Клименка.

У 1919 році більшовики розграбували і спалили «Просвіту» ім. Бориса Грінченка, забрали худобу і майже весь посаж Марії: золото в торбинці, килими, швейну машину, скриню, навіть скатертинку. Особливо жалкував Овсій за книжками. З розпуки не знаходив собі місця, все думав, як поквитатися з окупантами. З ними, як він сам зазначав, «інакше як з варва-

палили і повсталі села, та й саму Мотовилівку не минули пожежі.

Незабаром отаман знову зібрав козаків... До повстання приєдналися селяни Барахт, Глевахи, Рудиківа, Великої Вільшанки, Яцків, Митниці, Крушинки та інших сіл. Знову було відбито Мотовилівку і Васильків. Повстанці розпочали наступ на Київ. Дійшли до Глевахи, за яку точився особливо запеклий бій.

Зі змінним успіхом отаман Бурлака вів одчайдушну боротьбу до літа 1919 року, аж доки не підійшла об'єднана Українська армія. 8-ма галицька бригада з допомогою місцевих козаків-повстанців вибила ворога з Василькова, Глевахи, Боярки і, врешті, 30 серпня увійшла до Києва...

«У цій боротьбі, – зазначав згодом Дмитро Донцов у «Підставах нашої політики», – український

Овсій Гончар та його рідня. Фото з альбому Н. Дубровської

рами, які руйнують навіть такі народні установи, як «Просвіта», не можна поводитись. А з варварами інакше й не можна поводитись, як тільки битись зі зброєю в руках».

Овсій Гончар почав агітувати селян до виступу проти російських окупантів. Разом з отаманами Зеленим і Кармалюком він став одним із організаторів Васильківського повстання: в ніч на 28 березня 1919 року, підірвавши більшовицький потяг та розруйнувавши колію на Сорочому Броді, отаман Бурлака разом із козаками довколишніх сіл захопив станцію Мотовилівку.

Та вже на ранок 28 березня 300 матросів вдерлися на станцію. Почалася кривава вакханалія. Бурлака відступив. Поповнивши загін козаками із сіл Мар'янівки, Гребінки та Саливінки, він повів наступ на Білу Церкву. Увійшовши у місто, утримував його цілу добу. Та, не маючи ефективного зв'язку, Бурлака просто не знав, що робити далі. Через те його козацтво й розійшлося. Деяких із них більшовики повилонювали та порозстрілювали. Червоні по-

селянин показав ті риси, які конче потрібні нації, що хоче бути незалежною: здорову ксенофобію, оправдане недовір'я до всякого чужинця і протиставлення розслаблюючому «інтернаціоналізмові» наших соціал-геростатів. Із селянством виходить в нас на арену клас не москвофільський, як наша інтелігенція <...> [а] верства, готова всякими способами боронити свої права...»

Якою різницею була відмінність між державотворчим українським селом та протидержавною малоросійською керівною верствою, демонструє свідчення видатного українського мислителя В'ячеслава Липинського. У «Листах до братів-хліборобів» він писав: «...Боротьба за створення української держави... була ведена людьми, які в державну незалежність України не тільки перед тим ніколи не вірили, але до самої ідеї державної незалежності ставилися з погордою і ворожею. Під гаслом осміхування самостійництва як «буржуазного балакунства» пройшов увесь період ідейної підготовки до національної

Овсій Гончар

революції в кінці XIX і початку XX століть. Під гаслом найгострішого поборювання самостійників як контрреволюціонерів і ворогів народу пройшов увесь перший, найбільше гарячий, найбільше творчий період діяльності Центральної Ради... Українська демократична інтелігенція, що творила головні кадри так званого свідомого українства в часах передвоєних <...> себе в ролі будівничих української держави абсолютно уявити не могла, і тому ідея своєї держави, збудованої якимись іншими українськими класами, була їй як не ворожа, то в найкращім разі абсолютно чужа...»

То хіба дивуватися, що за кілька днів перед проголошенням Української державності в 4-му Універсалі орган урядової партії соціалістів-революціонерів «Народна воля» стверджував, що «самостійність – це контрреволюційне гасло панів»?

Справді, український феномен 1917-го полягав у тому, що не провід, а т. зв. Темні – насправді козацькі чи покозачені – маси виявили пасіонарність, саме вони прагнули революційної творчості, саме вони були творцями революційної дійсності, саме вони будували на руїнах російської імперії величну Українську державність.

Це історичний факт: Українська держава творилася «знизу», народом, а не владою. Навіть усупереч їй.

Так, українські отамани не закінчували петербурзьких і московських – «єго імператорського велічества» – академій. Їхньою вищою школою, зазвичай, була школа прапорщиків. Відсутність у їхніх біографіях академії сприяла – войовничі інстинкти захисників рідного краю не були замулені петербурзькими віровченнями, московська повинь облуди не затопила їх, як, наприклад, чужолобну, занадто вчену малоросійську інтелігенцію, яка хотіла лише одного – бути посе-

редником між російською державою та українським народом...

Слушно зауважував наш великий національний мислитель В'ячеслав Липинський, що соціалістична інтелігенція стала на шлях творення Української держави не тому, що раптом відчула «непереможне бажання мас мати свою державу», а тому, що зрозуміла: «Росія большевицька не захотіла з ними як із репрезентантами української нації говорити».

І час був втрачений. А з ним – і епоха, коли український народ міг стати державним. Безголів'я міської малоросійської «еліти» (це слово, зрозуміло, я беру в лапки) і стала, на мою думку, головною причиною поразки Визвольної революції...

А от селянство не лише першим «відчуло непереможне бажання мати свою державу», а й до останнього її обороняло: повстанський рух – хай не такий могутній, як у 1919–1920-му роках, – тривав до кінця 1920-х, а в окремих випадках – до початку 1930-х...

Багато отаманів загинуло, хтось емігрував, хтось далі вів боротьбу у підпіллі.

Змушений був перейти у підпілля й отаман Бурлака. Розлучався він зі своєю дружиною, коли вона була вагітною: «Як буде син, назвеш Степаном, якщо дочка – Галиною. За кумів візьмеш Євдокію Маношенко, а хрещеним батьком – Тимоша Коваленка». Таке було його прощальне слово.

Тут саме наскочив каральний відділ червоних – хтось доніс, що отаман удома. Та Бурлака зумів вирватися з оточення. Тоді червоні заарештували його вагітну дружину. Її запроторили до Лук'янівської в'язниці, де протримали близько місяця. Там, у Лук'янівці, у неї народилася дівчинка. ▶

Дружина отамана Марія Гончар (Клименко)

► На другий день після народження дитини, 10 жовтня 1920 року, більшовики вигнали з в'язниці обох – і матір, і немовля.

Коли Марія повернулася із в'язниці, дізналася, що чоловіка таки заарештували і вивезли до Харкова, на Холодну Гору.

Виконавши його волю (назва дочку Галиною і закликала на хрестини визначених кумів), Марія поїхала до Харкова довідатись про долю чоловіка. Та потрапила в руки афериста і, врешті, повернулася ні з чим – роздягнена та в старих шкарбанах...

Товариш отамана Федір Прохорович Дубровський, 1898 року народження, стверджував, що Овсієві Гончару поталанило втекти з в'язниці на Холодній Горі. Та все ж незабаром він ніби був убитий у перестрілці. Але це не доведено іншими джерелами.

Я опрацював справу Овсія Гончара і сподіваюся колись ширше про нього написати, а поки що фрагмент із висновку слідства: «1920 року Листопада 13 дня я, Уповноважений С.О.О.К.Р.Ч.К. тов. НЕВІДОМИЙ, розглянувши справу гр. Овсія Івановича ГОНЧАРА, 32 років, обвинуваченого в бандитизмі, встановив:

Овсій Іванович ГОНЧАР дійсно є організатором і керівником («главарем») повстанчої банди, яка 1919 року зайняла ст. Мотовилівку та м. Білу Церкву і продовжувала вести боротьбу з Советською владою. Після повного розгрому банди ГОНЧАРА в Білій Церкві ГОНЧАР переховувався до Денікінської окупації на території, яку контролювала банда Зеленого. Потім, у 1919 р., під час тимчасової Денікінської окупації ГОНЧАР опинився у себе вдома в с. Мотовилівка і став підпільним працівником від У.К.П. (боротьбистів) проти влади білих, внаслідок чого було організовано повстання і звільнено Фастів з переданням його Красній армії. Після злиття У.К.П. (б) з К.П.(б)У, ГОНЧАР був амністований тов. ЗАТОНСЬКИМ. Після амністування ГОНЧАР нічим себе не виявив не тільки на користь соціальної революції, але й навіть щодо реабілітації себе. Крім того, ГОНЧАР постановою Совнаркому України оголошений поза законом...» (переклад з російської).

А ось виписка з протоколу № 18 засідання Судової трійки Цупрезкому України від 9 березня 1921 року:

«Присутні: голова т. Балицький; члени т.т. Янушевський і Рославець за участю секретаря У.Ч.К.У т. Ігнатова.

СЛУХАЛИ: Справу № 71 ГОНЧАРА Овсія Івановича, звинуваченого у бандитизмі.

УХВАЛИЛИ: ГОНЧАРА Овсія Івановича (32 роки) РОЗСТРІЛЯТИ, справу передати до Секретного відділу Політ-групи як матеріал про У.К.П.

Голова Судової трійки (підпис В. Балицький). Члени: (підписи – Янушевський і Рославець). Секрет. Цупрезкома С. Ігнатов. Вірно: Завідувач Ліквідацією Справ

Отаманова дочка Галина закінчила Київський учительський інститут і працювала в с. Боровій вчителькою молодших класів

(підпис Розман)» (переклад з російської).

Документів про розстріл у справі немає, але думаю, що українського просвітянина, який мусив узяти до рук зброю, щоб захистити від російських паліїв «Просвіти» і бібліотеки, вбили у березневі дні 1921 року.

Колись, у дні Визвольних змагань київський «Студентський вісник» писав: «Прекраснодушні апелі (тобто, звернення за порадою чи підтримкою) до сердець противників мусять бути залишені. Треба дивитися чорту у вічі».

Дмитро Донцов уважав, що «конфлікт між Україною і Росією був засадничої природи, яка виклала компроміси, лише вимагала боротьби – з перспективою знищення однієї сторони або другої як політичного чинника східної Європи». Це, до речі, добре розуміли українські селяни, а ще більше відчули на собі – і в добу Національної революції, і під час трьох голодоморів...

Тому вкрай прикро, коли чуєш сьогодні звинувачення у несутьні гріхах на адресу селян-повстанців і, зокрема, організаторів українського козацтва – отаманів. Адже бездумна рука піднімається на легендарних українських лицарів – незаперечних авторитетів серед українського населення.

Таким явищем, як українська отаманщина, кожна нація безмежно пишалася б. І увічнювала б їхній подвиг у книгах-бестселерах, кінофільмах, телесеріалах... Адже вибухова стихія свідчить про глибинні життєві сили нації!

У нас же у святці заносять імена руйнівників Української держави. Я говорю не тільки про більшовиків із темної півночі, а й про наш пустоцвіт – малоросійських демократів-соціалістів.

Вічна пам'ять шляхетному лицарю України Овсію Івановичу Гончару – мотовилівському отаманові Бурлаці – та його побратимам!

Київ, 15 червня 2000 р. – 18 березня 2018 р.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ОВСІЯ ГОНЧАРА

Говорити і писати про Овсія Гончара непросто, навіть складно.

Ще за його життя про нього патріотично налаштовані люди розповідали легенди, а вороги, як і належить ворогам, називали Бурлаку розбійником, як Кармелюка, Довбуша чи Залізняка, але Свята Правда завжди перемагає і торжествує.

Тільки нині нам стало відомо, що він був засуджений до розстрілу на Холодній Горі 9 березня 1921 року. Беззаперечно, виникає запитання, а чому не раніше чи пізніше? Катам потрібно було «відзначити» день народження українського генія Тараса Шевченка. От і відзначили...

Традиція розстрілювати українських героїв «до дати» матиме своє продовження в розстрілі українських культурних діячів на Соловках 7 листопада 1937 року...

Майже туди, на каторгу – на будівництво Біломорканалу, вишлють майбутнього зятя Овсія Гончара Михайла Дубровського. Звіди він випадково повернеться живим, привезе страшні спогади про нищення українського народу та кілька фотографій. Отаманова дочка Галина, хоч у неї були постійні проблеми як у дочки «ворога народу», усе ж здобула вищу освіту (закінчила Київський учительський інститут), працювала в с. Борова вчителькою молодших класів та української мови у старших, померла 2007 року...

Через століття після подій української революції Овсій Гончар постукався у миле його серцю мотовилівське віконце. Його почули у Великомотовилівській школі учні середніх і старших класів, які заповнили актову залу. Вчителі приготували стенд для подарованих фотоматеріалів.

Андрій Мороз

Разом зі школярами розповідь про земляка-героя слухали гості з Фастова: громадський діяч Володимир Підпригора, поет Леонід Жук, художник Роман Ярох, голова села Велика Мотовилівка Наталя Сперкач і настоятель місцевої церкви отець Леонід. Гостем № 1 була онука отамана Бурлаки Наталя Михайлівна Дубровська, яка розповіла історію свого роду та її легендарного діда.

Після зустрічі директор школи С. А. Войналович подякував усім гостям за прийому новину, за подаровані книги і копії фотоматеріалів.

Фастівське об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, голова Фастівської станиці Братства ветеранів УПА Володимир Підпригора та член Національної спілки краєзнавців України й українознавчого клубу «Спадщина» Андрій Мороз звернулися до Мотовилівської сільської ради й отримали дозвіл на встановлен-

ня меморіальної дошки. Потім було організовано збір коштів...

Проминув рік, як один день. Після Шевченківських Свят 16 березня 2018 року зусиллями учнів Мотовилівської (директор – Т. І. Абдрахманова) та Великомотовилівської (директор – С. А. Войналович) шкіл, онуки героя Н. М. Дубровської та нащадків повстанців Васильківського повіту на чільному місці корпусу Великомотовилівської школи була встановлена і освячена меморіальна дошка, присвячена отаманові-просвітителю О. Гончару.

На заході були присутні: голова Київського обласного об'єднання громадської організації «Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка» Євген Букет, голова Фастівської «Просвіти» Едуард Мондзелевський і Васильківської – Артем Щербанівський, автор художнього втілення – макету меморіальної дошки Василь Легкий, скульптор Михайло Дмитрів, настоятель церкви о. Леонід, який освятив дошку, бандурист Василь Жованик, голова села Велика Мотовилівка Наталя Сперкач, члени громадської організації «Ініціативна молодь Мотовилівських сіл» Олег і Юлія Тетенькіни, Андрій Гладченко та інші.

Нині Україна відзначає 100 років з часу проголошення державності. Відбуваються наукові симпозиуми, фестивалі, вшановують героїв. Маю надію, що славна і патріотична Фастівщина зробить собі та дивній Мотовилівці-Гуляникам гідний свого краю подарунок. До століття загибелі героя (2021 р.) встановить пам'ятник хороброму отаману-просвітителю. Слава герою!

Онука отамана Наталя Дубровська та краєзнавець Андрій Мороз відкривають дошку

Андрій МОРОЗ,
с. Борова

«ГЕНЕТИЧНИЙ КОД БАХМУТА» — У ЛЬВОВІ

У приміщенні Марійського товариства «Милосердя», що на вулиці Руській, 10 у Львові, відкрилася виставка робіт творчої майстерні «Оберіг» «Генетичний код Бахмута».

Надія ПАСТЕРНАК

На виставці представлені зразки української вишивки: рушники, фрагменти сорочок, вишивані подушки, зразки народного жіночого одягу, який носили колись на Слобожанщині. Також представлена спеціальна колекція «Християнська символіка у вишивці». Ця експозиція доповнюється сучасними світлинами з демонстрації цих зразків народного одягу і кількома старими фотографіями, які засвідчують, що на цих східних теренах також колись носили український народний одяг, що там теж була популярна вишивка.

«Я привезла частину колекції, яку збирали наші дівчата протягом тринадцяти років, – розповідає народна майстриня, керівник творчої майстерні «Оберіг» Світлана Кравченко. – Ми працюємо над відтворенням зразків української народної творчості: петриківського розпису, плетіння, вишивки, українського одягу і народної ляльки. Тут представлена колекція «Християнська символіка у вишивці», яку ми збирали доволі довго. Усі

кажуть, що це унікальна виставка, бо дуже мало людей збирають такі зразки. Також ми привезли до Львова українські строї нашого регіону. Це відтворені зразки, автентичними є тільки жіночі сорочки. Ми почали формувати цю колекцію вже під час війни і показали її на День вишиванки у 2016 році. Нашими моделями були не представниці модельного агентства, а звичайні жінки: волонтери, жінки-військові, переселенки, наші пенсіонерки... Серед них були люди, які вперше вийшли на сцену, які перед тим ніколи не вдягали українські строї, розмовляли тоді (та й зараз дехто розмовляє) російською мовою. Коли вони вдягали цей одяг, то казали, що почували себе королевами, що з ними щось дивне відбувалося: приходило відчуття: «Це мій рідний одяг».

Гостя з Бахмута, колишнього Артемівська Донецької області, розташованого недалеко від лінії розмежування, розповіла, що збирати зразки народного одягу чи вишивки дуже важко, мало що залишилося. «Багато речей було знищено, бо люди боялися зберігати щось українське. Це – по-перше. По-друге, були масові переселення, багато людей загинуло від голоду. У нас, у Бахмуті, майже в кожній родині хтось помер від голоду, був репресований чи розкуркулений. Втратилася сама техніка вишивання, бабусі вже не могли навчити дівчат».

Те, що вдалося зібрати членкиням творчої майстерні «Оберіг», – з 50–60-х років двадцятого століття, це вже більш сучасні зразки української вишивки. Деякі орна-

менти перегукуються із тими, що в Галичині, бо на Донбасі було багато переселенців звідти. Світлана Кравченко з хвилюванням розповіла, як у її родині зразки вишивки (клаптики вишиваних сорочок) зберігалися разом із важливими документами, ховалися десь дуже далеко.

Так зараз ховають вишивані сорочки на окупованій території. Кілька таких сорочок хтось перевіз, ризикуючи життям, через лінію розмежування і передав пані Тетяні вже у Києві. Одну з них вона привезла до Львова. Річ гарно збережена і дає нам уявлення про те, як вбиралися жінки на Східній Україні. Тільки от дивитися на цю сорочку без сліз не виходить...

«Нас збиралося семеро жінок, і ми почали відтворювати зразки народного мистецтва: петриківський розпис, плетіння з кукурудзиння, народну ляльку, – розповідає про історію творчої майстерні «Оберіг» Тетяна Кравченко. – Спочатку ми не акцентували уваги на українському, просто відтворювали народ-

ні зразки – і все, а коли зрозуміли, що Донецьк – це українська територія, то почали саме профіль український вибирати. Це було десь років десять тому».

До Львова ця колекція потрапила завдяки знайомству зі львівськими жінками-добровольцями Мирославою Савчак та Лідією Ільків, які служили у Першій медичній добровольчій роті імені Пирогова, що дислокувалась у Бахмуті. «Завдяки цим жінкам-добровольцям ми вперше ознайомилися з галицькою культурою. Вони були для нас і носіями мови, і носіями культури. Я вважаю їх за родичів, бо у такі складні часи ці стосунки зовсім інші, – розповідає далі Світлана Кравченко. – Завдяки їм ми зрозуміли, що нашим бійцям і місцевому населенню спершу слід навести лад у голові, потрібна культурно-просвітницька робота... Ми зі свого боку теж, що могли, те робили: підтримували добровольців і військових, які були на той час голібоги та голодні...»

На виставці можна побачити весільні вінки та жіночі головні убори, які відтворює одна з майстринь творчої майстерні «Оберіг». Є тут колекція посагу, що складається з рушників і кількох подушок бахмутянки 1923 року народження і ще багато інших цікавих зразків. «Це теж доказ того, що це українська земля, що українські традиції у нас зберігалися, – каже Світлана Кравченко.

Ця виставка вже експонувалася у приміщенні Верховної Ради, у Краматорську, у старовинному містечку Глиняни на Львівщині, яке колись було центром ткацтва в Галичині, а зараз її можна оглянути у Львові.

Фото Йосипа МАРУХНЯКА

Таку назву має фотовиставка відомого львівського фотомитця Йосипа Марухняка, яка відкрилася у Львівському палаці мистецтв. Виставка присвячена життю і творчості Будителя Галичини, українського поета і греко-католицького священика Маркіяна Шашкевича.

Надія ПАСТЕРНАК

Виставка, яка відкрилася напередодні Шевченківських днів і за активної підтримки Народного музею Тараса Шевченка у Львові, здавалося б, мала бути присвячена Кобзарю. Чому – Шашкевич?

«У ці березневі дні ми вшануємо Тараса Шевченка, і на одній зі світлин я показую єдиний в Україні пам'ятник Тарасові Шевченку і Маркіяну Шашкевичу в селі Новий Яричів на Львівщині. І Шевченко, і українські письменники до нього бачили Україну без Галичини, бо тоді тут була інша держава, і нікому на думку не спадало приєднувати частину Австро-Угорщини до України. Маркіян Шашкевич перший побачив ту цілісність України разом із Галичиною, відродив український дух на наших галицьких землях», – каже Йосип Марухняк. – Цією фотовиставкою я хотів нагадати, що Маркіян Шашкевич був великим соборником України.

«ДАЙТЕ РУКИ, ЮНІ ДРУГИ...»

ДОВІДКА

Йосип Марухняк – член Національної спілки фотохудожників України (НСФУ), художник міжнародної федерації фотомитців AFIAP, член Національної спілки журналістів України (НСЖУ), член СОФУ (Світове об'єднання фотографів-українців), учасник і призер міжнародних та всеукраїнських фотовиставок, лауреат обласної премії в галузі культури 2017 року в номінації «Журналістика і публіцистика» (премія ім. Вячеслава Чорновола).

Йосип Марухняк є автором фотокниг «Молитва і пісня Михайла Вербицького» – «Камула». – Львів, 2016; «Відлуння дзвонів Маркіяна Шашкевича» – «Камула». – Львів, 2017; «Границі долі Осипа Маковея» – «Камула». – Львів, 2017, а також співавтором багатьох книг і фотоальбомів.

Це вже друга фотовиставка Йосипа Марухняка, присвячена цій видатній постаті. Попередня, яка експонувалася у Палаці мистецтв у листопаді 2014 року, була присвячена двохсотлітньому ювілею Маркіяна Шашкевича.

Ця виставка не до дати – радше до моменту, коли знову гостро стоїть питання захисту рідної мови вже у нашій Українській Державі, коли нам закидають «дружню» думку: «Давайте перейдемо на латиницю, бо так ми швидше зблизимося з Європою і відірвемося від москаля». Такі дискусії уже були в Галичині в часи Маркіяна Шашкевича:

тоді справді на високому рівні дискутували – чи українська мова є українською, а чи, може, діалектом польської, і пропонували запровадити польське «абетцядло». От тоді й залунав могутній голос «Руської Трійці», тоді й з'явилася маленька книжечка «Русалка Дністровая», яка багатьом перевернула свідомість...

Фотохудожник Йосип Марухняк, який упродовж багатьох років фіксує усі події, пов'язані з постаттю Маркіяна Шашкевича, який назбирав величезний фотоархів, пройшовся його життєвими дорогами і видав фотоальбом «Відлуння дзвонів Маркіяна Шашкевича», своєю новою фотовиставкою ще

раз нагадує про життєвий подвиг Маркіяна Шашкевича.

На фотовиставці представлені світлини об'єктів Львова, пов'язаних із постаттю Маркіяна Шашкевича, відзнятих дроном з висоти: дзвіниця церкви Святого Духа, площа Маркіяна Шашкевича, собор Святого Юра, костел Святого Лазаря, які мають глибоку символіку. З висоти простору ми краще бачимо архітектурний шедевр, а з висоти часу ще більше усвідомлюємо велич Маркіяна Шашкевича.

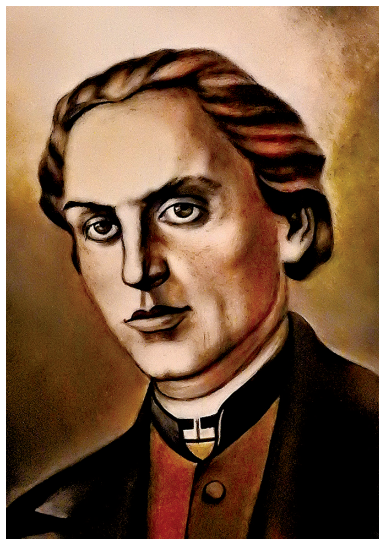
Уперше представлені широкому заголові кадри, що вже стали історичними: перепоховання Маркіяна Шашкевича з села Новосілки на Личаківський цвинтар у Львові через п'ятдесят років піс-

ля смерті, відкриття пам'ятника Маркіянові Шашкевичу у Підліссю в 1962 році. Це репродукції архівних фото, знайдених завдяки наполегливості фотомитця.

На фотовиставці також представлена робота Шашкевичевої комісії – групи львівських науковців, які впродовж багатьох років досліджують спадщину Маркіяна Шашкевича, видають і популяризують його твори. Є цікаві кадри зі вшанування Маркіяна Шашкевича на Білій (Підліській) горі, на Личаківському цвинтарі, біля пам'ятника у Львові. А ще є тут кадри цілком публіцистичні, якими фотомитець і журналіст Йосип Марухняк промовляє і волає до нас, суших, і до теперішньої львівської влади: «Зупиніться! Подивіться, що ви робите з нашою головною святинею – собором Святого Юра? На нього наступають багатоповерхівки і архітектурна домінанта Львова втрачає своє значення!»

А якщо уже говорити про ювілей, то маємо 180-річний ювілей «Русалки Дністрової», цієї маленької книжечки, яка, за словами Івана Франка «була свого часу явищем наскрізь революційним...» Про це теж нагадує фотовиставка Йосипа Марухняка.

Світлини Йосипа МАРУХНЯКА

В Ірпінській міській бібліотеці відбулися Смиренківські читання «Садівничі генії України».

Данута КОСТУРА

Читання були присвячені видатним українським вченим, садівникам і помологам Левку Платоновичу та Володимиру Левковичу Смиренкам. Ініціював читання академік, лауреат премії ім. Левка Смиренка НАН України Петро Вольвач. Від Інституту садівництва у заході взяла участь доктор сільськогосподарських наук Ольга Рудник-Іващенко.

Метою читань, за словами Петра Вольвача, є донесення до широкого загалу масштабу діяльності вчених. Батько і син Смиренки створили унікальну садівничу школу.

Оскільки читання збіглися з Днем кримського спротиву російській окупації, була представлена виставка, присвячена цій героїчній і трагічній даті. Серед літератури була книга відомого кримського журналіста Миколи Семени «Кримський репортаж», удостоєна премії імені Сахарова. Її Петро Вольвач подарував Ірпінській бібліотеці.

Для академіка Петра Вольвача відновлення справедливості щодо родини Смиренків стало метою його життя. Ця тема з ним ще зі студентських років, з часу, коли вперше ознайомився з працями видатних українських садівників. А потім по краплинах збирав факти з життя цієї могутньої родини.

ДИТИНСТВО

Народився Петро Вольвач 15 грудня 1938 року у селі Вольвачівка Токмацького району Запорізької області. Окрім нього, батьки виховували ще трьох синів. Старший на 10 років брат Іван мав вирішальний вплив на свого молодшого брата. Закінчив лише технікум механізації, але при тому мав широкий світогляд і дар до писання. Він радив, які книги читати, вів розмови на різні цікаві для молодших братів теми.

Запам'яталися важкі розповіді мами і бабусі про голодомор. Село втратило до 70 відсотків

ПОДВИЖНИК ПРО ПОДВИЖНИКІВ

Петро Вольвач

своїх односельців. Розповіді наклали відбиток на подальше критичне сприйняття Петром радянської дійсності.

Післявоєнне життя було важким. Скажімо, у нього з братом Федором були одні чоботи на двох. Школа була за 3 кілометри. Навчались у дві зміни. Петро йшов до школи в чоботах, а приходив додому у розлізтих черевиках – на половині шляху, у ліску, його чекав Федір, щоб помінятися взуттям.

КРИМ

Після закінчення школи вступив до Кримського сільськогосподарського інституту. Згодом дали гуртожиток. Закінчив інститут із відзнакою. Направили до Кримської помологічної станції ВІР.

Поруч був педагогічний інститут. Невдовзі витворилася міцна проукраїнська група, яка стала кістяком українства у Криму.

Брат Федір навчався у Сільськогосподарській академії в Києві. Петро, приїжджаючи до нього, бував на зібраннях шістдесятників, відвідував музей Гончара, хор «Гомін», яким керував Леопольд Яценко.

Професор Григорій Каблучко запропонував вступити до аспірантури, де навчався брат Федір. Іспити склав дуже добре, але до аспірантури не пройшов. Неблагонадійний...

Запропонували місце в аспірантурі НДІ рослинництва ім. Вавилова на підставі київських іспитів. Захистив дисертацію через

місяць після закінчення аспірантури. На той час там була потужна українська громада, добірне товариство творчих людей. Приїжджали Гмиря, Гнатюк, Коротич. Українське життя вирувало.

Повернувся на Кримську помологічну станцію, де здійснив імунологічну оцінку генофонду плододових культур до інфекційних захворювань. Виділив при цьому стійкі сорти-донори. Цими даними нині широко послуговуються селекціонери багатьох країн.

У 1972 році Петру Вольвачу запропонували роботу в Києві. Працював менше, як півроку – звільнили і вислали до Мелітополя. Йшла зачистка Києва від національно орієнтованих українців. Працював старшим науковим співробітником в Інституті зрощуваного садівництва.

У 1978 році повернувся до Криму. Працював на різних посадах. Після проголошення Незалежності ініціював створення Південного наукового центру агроекології Міністерства сільськогосподарства України. Був його директором. Центр здійснював дослідження в екологічному сегменті, за які П. Вольвач був обраний академіком Української академії екологічних наук.

Розроблені в інституті дві наукові програми з садівництва стали переможцями Всеукраїнського конкурсу МОН України.

ГРОМАДСЬКА РОБОТА

В усьому вагомому, що відбувалось у Криму в українському сегменті, безпосередньо брав участь Петро Вольвач. У нього великий послужний список: один з організаторів Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Всеукраїнського товариства вчених «Крим з Україною», двох Конгресів українців Криму, української газети «Кримська світлиця». Був одним з тих, хто боровся за побудову української гімназії та Собору рівноапостольних князів Володимира та Ольги УПЦ Київського патріархату у Сімферополі.

Петро Васильович був делегатом усіх шести Всесвітніх форумів українців. Очолює Кримську філію наукового товариства ім. Тараса Шевченка. Як провідний науковий співробітник Всеукраїнського інформаційно-культурного центру у Сімферополі підготував монографію «Українці Криму».

Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня, заслужений діяч науки і техніки АРК.

СИМИРЕНКИ

Упродовж півстоліття Петро Вольвач, долаючи опір, який чинили йому та його однодумцям нащадки «великої і неделімої», уперто робив свою справу. І досі робить. Бо ще чимало потрібно зробити в Україні, щоб гід-

но вшанувати пам'ять великих українців. Ця пам'ять працюватиме на державу, на її майбутнє. Тому П. Вольвач використовує будь-яку нагоду, щоб поділитися з людьми своїми знаннями.

Ще коли був аспірантом, їздив у містя, пов'язані з Смиренками. І всюди йому радо відкривали двері. Але не на малій батьківщині Смиренків – Платоновому хуторі, що поруч із Млієвом. У керівництві Мліївської садівничої станції були люди, причетні до знищення пам'яті про родину українських подвижників, до погрому української садівничої науки у 30–40 роки минулого століття. Були і просто невігласи, які вислужувалися, критикуючи школу Смиренків.

До чого дійшла «система» у своїй ненависті до українських подвижників, можна зрозуміти з такого факту.

На Платоновому хуторі Смиренки звели у 1858 році Свято-

У будинку, де мешкали Смиренки, створено меморіальний музей.

Це тільки одна з численних справ, до яких мав причетність Петро Вольвач. Він мріє, що колись садиба Платонів хутір стане національно-культурним заповідником.

ВИМУШЕНО ПЕРЕСЕЛЕНИЙ

Від 2015 року Петро Вольвач разом із сім'єю мешкає в Ірпені. Довелося полишити Крим через погрози, які лунали після його виступу на кримському телебаченні. Перевезти архів та деякі речі допомогла Городищенська адміністрація, дозволивши завантажити фуру, яка належала місцевій птахофабриці і поверталася в Україну порожньою.

У Сімферополі прожив 60 років. Знає кожне дерево, кожен куц. Рідне місто. І раптом з'являються якісь люди. Відчув себе зайвим. Знищується все українське. Гордість кримчан – українська гімназія – перестає

Мліїв. Інститут

Троїцький храм, де побувало багато відомих людей. Біля храму було родинне кладовище. Його зрівняли із землею. Із храму збудували сцену на місці поховань родини. Такі от танці на кістках подвижників української справи. Біля огорожі похований Левко Смиренко. Навпроти його могли поставити туалет...

Петро Вольвач після проголошення незалежності стукав у високі кабінети. Йому допомагала донька розстріляного Володимира Смиренка – Тетяна. Вона, починаючи з 1992-го, щороку приїжджала в Україну з Канади. У 1995 році журнал «Родовід» присвятив свій номер родині Смиренків, надрукована низка статей, два томи останньої праці Володимира Смиренка.

У 2002 році вийшла Постанова про вшанування пам'яті видатних садівників. За часів президентства Віктора Ющенка храм знову став храмом. Пан Петро із вдячністю згадує начальника Городищенського відділу культури Миколу Ковальчука, який організував демонтаж усіх прибудов під голосні протести офіційної сільської ради. За державною програмою «Золота підкова Черкащини» храм було відремонтовано та відреставровано. Належить до УПЦ КП.

функціонувати, прибирається зі стелажів шкільної бібліотеки українська література, під загрозою знищення опиняється бібліотека, яку наповнила діаспора. У частині українистики вона могла конкурувати з Національною бібліотекою імені В.І. Вернадського. Дійшло до того, що навіть українську вишивку в етнографічному музеї не вважають українською.

Доля етнічних українців виглядає сумно. Як приклад – журналіст Микола Семена.

Петро Вольвач добре пам'ятає, яким був Крим у перші роки після приєднання до України. Він знає про внесок українців у відродження та розбудову Криму.

Він кілька разів балотувався до Верховної Ради України та АР Крим від громадських організацій Криму, Народного Руху та «Нашої України». Результатом залишився задоволений, зважаючи на політику, яка велась у Криму щодо патріотично налаштованих партій.

Нині академік Петро Вольвач активно популяризує наукові надбання видатної родини. Він домагається присвоєння Інституту садівництва НААН імені Володимира Смиренка, встановлення меморіальної дошки на стіні Київського університету, надання імені Володимира Смиренка одній з вулиць Києва (в Києві є 4 вулиці Мічуріна).

Смиренківські читання

ТАМАРА ГУСЕЙНОВА: «УКРАЇНСЬКЕ РАДІО — ЦЕ НАЗАВЖДИ»

3 вересня минулого року на Українському радіо стартувало ранкове шоу «Сьогодні. Зранку», яке звучить у будні з 8:00 до 10:30.

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

Моя співрозмовниця — одна з ведучих — Тамара Гусейнова, яка раніше працювала на радіо «Промінь», співпрацювала з австралійською телерадіокомпанією SBS World News, була редакторкою на «UA: Першому». Її ім'я сьогодні на вусях у радіослухачів.

— Пані Тамаро, можливо, одразу кілька слів скажете про нове шоу, як швидко освоїлися в цій ролі?

— Насамперед, я вдячна за можливість працювати на Першому каналі Українського радіо. Вважаю, що ми із співведучим та головним продюсером Українського радіо Дмитром Хоркіним прекрасно доповнюємо одне одного. Головна мета шоу — ґрунтовно аналізувати й оперативно висвітлювати актуальні теми дня. Наше завдання як ведучих бадьорити та заряджати позитивною енергією слухачів Суспільного радіо, особливо тих, хто заварює ранкову каву чи чай, збирає дітей до школи чи просто в дорозі.

— А як починався Ваш шлях на радіо?

— Я навчалася в Інституті журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. Вже тоді була в радіогрупі. Одного дня до нас прийшов директор Інституту журналістики, професор, доктор філологічних наук Володимир Різун і запропонував співпрацю. Він був ведучим суспільно-інформаційної програми «Право на слово». Саме набрав творчу групу й запропонував співпрацю тим, хто хоче спробувати себе. Я і мої подруги наважилися. У складі творчої групи були Марія Виноградова, Віталія Сірко, Анастасія Багаліка, Марія Сизон, Олена Міщенко. То був неймовірний досвід. З нами працювала ще викладачка Інна Белінська. Ми створили цікавий і незвичний для Українського радіо продукт. Називався він «Вечірній променад». Це три години ефірного часу. Ми його так цікаво ділили: перша година — інформаційна, суспільно-політична. У нас був народний мікрофон — дуже багато приймали телефонних дзвінків від радіослухачів. Серед гостей — відомі політики,

знані українці. Теми порушували дуже цікаві. Причому, спочатку створювали такий ефект, наприклад, ніби їдемо в потязі. За кадром ставили звук коліс, вигадували напрямок потягу. І ось, одного разу, у студії була політик Анна Герман. Слухачі так повірили у той потяг «Київ-Львів», у те, що вона насправді їде до Львова, що люди почали збирати пікети й пообіцяли вирвати при зустрічі кульчики. Народний мікрофон так спрацював, що наша «героїня» перелякалася й вибігла зі студії, сказавши, що ми все спеціально підлаштували. Друга го-

Тамара Гусейнова

дина програми — соціально-розважальна: говорили про музику, розігрували всілякі призи, починаючи від морозива. Першу годину в студії працювали Володимир Різун та Інна Белінська, а другу й третю годину працювали ми — студенти. Згодом Володимир Різун узяв нас співведучими до інформаційної програми, дозволяв самостійно працювати над темами. Була цілковита свобода творчості. Пізніше ми створили передачу «Індикатор» про культурне та музичне життя.

— Через Ваші програми пройшло багато відомих співаків, культурних діячів... Є випадки, деталі, які згадуються й нині?

— Так, у моїй пам'яті й нині живе лідер гурту «Скрябін» Андрій Кузьменко (Кузьма). Він був частим гостем програми «Індикатор». У мене навіть збереглися деякі записи. Ми розігрували його нові диски, футболки. Та якось закінчилися призи, Кузьма їхав у турне, і ми змушені були зустрітись з ним на півдорозі, аби забрати диски. Пригадую здивованого до істерич-

ки таксиста, коли той побачив живо Кузьму з його шевелюрою, а зверху шапочка...

— Знаю, що не менш цікавою у Вас була медична програма?

— Так, на тому ж «Промені» з Оленою Браиловою, яка нині є програмним директором UA: Суспільне мовлення, ми вели медичну програму «Сімейні години». То також був цікавий досвід. Програма про здоров'я родини, сімейні взаємини та традиції, а також конфлікти і шляхи їх розв'язання. Мене знали практично всі працівники Міністерства охорони здоров'я, доводилося тісно співпрацювати. Постійні радіослухачі часом приходили знайомитися з ведучими. До речі, після закриття передачі вони ще тривалий час телефонували й запитували: «Куди поділася Тамара Гусейнова? Чому вона нам не розкаже про секс щонеділі?»

— Радіослухачі швидко звикають до ведучих, ніби рідняться з ними. Власне, у кожній програмі, у кожного ведучого вже є своя аудиторія. Як у Вас із цим зараз?

— Трохи важко працювати з абсолютно новим слухачем. Та й планку поставлено високу. Вересень був складним. Реакція була різною. Наприклад, агресивною була реакція, коли порушували питання корупції в школі. Мова йшла про те, що вчителі беруть хабарі. Мені дорікали, що я плундрую ім'я українського вчителя.

«БЛОКПОСТ ПАМ'ЯТІ» У МАКАРОВІ

У Макарівському районному Будинку культури на Київщині презентували другий том «Книги Пам'яті полеглих за Україну» та розгорнули виставку «Блокпост Пам'яті».

Про героїчні подвиги наших земляків під час воєнних дій на Сході розповідає «Книга Пам'яті полеглих за Україну». Це — велика книга! Так боляче гортати ці сторінки... дивитися в очі кожному, хто віддав своє життя, захищаючи Україну. Нещодавно вийшов її другий том, присвячений військовослужбовцям з Київщини.

Серед героїв, які віддали своє життя за Україну та чий імена увійшли до «Книги Пам'яті полеглих за Україну», є мешканці Макарівщини. Саме з їхніми героїчними біографіями ознайомив усіх присутніх кандидат історичних наук, директор Макарівського районного історико-краєзнавчого музею Віталій Гедз. Також Віталій

Анатолійович у своєму виступі згадав про зниклого безвісті на російсько-українській війні мешканця с. Завалівка Анатолія Петренка, Героя України, Героя Небесної Сотні мешканця с. Борівка Андрія Позняка, сотника 27-ої сотні на Майдані мешканця с. Калинівка Миколу Маркова. Потім усі присутні мали змогу переглянути документальні кадри, змонтовані Юрієм Вареником, про полеглих Героїв з Макарівщини.

— Тобто радіо для Вас — це... Як би продовжили думку?

— Українське радіо — це дуже особистий простір, це назавжди.

Паралельно з радіо у мене багато проєктів на телебаченні, активне продюсерське життя. Та все ж радіо перемагає. Я пишаюся тим, що за десять років роботи на радіо я лише один раз проспала ефір. Головне на радіо — це вміло підібрати звук, правильно розставити голосові акценти, намалювати реальність. Тільки справжній радійник може виплутатися з будь-якої ситуації.

— Як проводите час на дозвіллі? Звідки черпаєте натхнення?

— Дуже люблю подорожувати, але останнім часом не зовсім вдається. Частіше відпочиваю у батьків у передмісті Києва. Цікавлюся кіно. З Дмитром Хоркіним обговорюємо новинки, ділимося враженнями, що варто подивитися.

— Що побажали б радіослухачам?

— Слухати Українське радіо, телефонувати, висловлювати свою думку й бути чемними в обговореннях.

уже згадану книгу. В деталях розповів про пошукові роботи на російсько-українській війні, про всі складнощі, з якими доводиться стикатися пошуковцям.

Потім перед присутніми виступив голова ГО «Спеціалізоване пошукове об'єднання «Вертикаль» Володимир Жарко. А насамкінець старший науковий співробітник Національного військово-історичного музею України Дмитро Махтаров разом з Віталієм Гедзом вручили книги присутнім родинам полеглих Героїв.

Після офіційної частини Павло Нетьосов провів для охочих екскурсію виставкою «Блокпост Пам'яті». Ті, хто її побачили, зрозуміли, що телебачення показує не всю правду про російсько-українську війну.

Далі книга та виставка поїхали до м. Біла Церква, де книги отримають 36 родин полеглих Героїв.

Лариса МІЩЕНКО,
художній керівник Макарівського РБК

«Україні потрібне мейнстрімне кіно, яке сформує глядацьку аудиторію українських фільмів. І більше кіно для сімейного перегляду, бо у дітей нема грошей, – сказав на зйомках художнього фільму «Груднева казка, або Пригоди С. Миколая» голова Держкіно України Пилип Ілленко.

Світлана СОКОЛОВА

На зйомках фільму на території Національного музею архітектури та побуту України у Пирогові ми побачили Машу Єфросиніну та Василя Вірастюка. Так, ці зірки грають у яскравій сімейній комедії Семена Горова, яка створюється компанією «Big Hand Films» за підтримки Держкіно. А ще у фільмі з'явиться зірка української музичної сцени, лідер гурту О. Torvald Євген Галич. Спеціально для «Грудневої казки...» Євген написав нову пісню, яка стане саундтреком фільму.

Художній повнометражний фільм розрахований на сімейну аудиторію. Продюсером фільму є Марія Каель, автором сценарію – Антон Базелінський. Проект фільму став одним із переможців Десятого конкурсного відбору

Державного Агентства України з питань кіно та отримав державне фінансування на виробництво стрічки.

«Груднева казка...» – це історія про дорослішання, про віру в казку, про те, що дива можуть зробити життя кращим, подарувати радість, дружбу і кохання. Стрічка розповідатиме про пригоди другокласника Артема, чия сім'я щойно переїхала з великого міста до будинку в Карпатах. До Артема напередодні Дня Святого Миколая несподівано з'являється сам Миколай. Насправді це крадій у костюмі чарівника. Хлопчиків разом із сестрою-підлітком і місцевою дівчорою доводиться проявити згуртованість, сміливість і винахідливість, аби перемогти злодія і врятувати справжнього Святого.

Батьків головного героя зіграють популярна українська ведуча й акторка Маша Єфросиніна та поль-

СПРАГА ЗА ФІЛЬМАМИ ПРО СЕБЕ

ський актор Пшемислав Циприяньський (Przemyslaw Czerwikowski). Український силач, володар титулів «Найсильніша людина України» та «Найсильніша людина світу» Василь Вірастюк спробує себе у незвичній для себе ролі. Йому доведеться перевтілитися в головного антагоніста – злодія, який замаскувався костюмом дитячого покровителя.

«Я граю злодія, але доброго. Мені довелося навчитися фокусів. Своїх дітей я ними не силь-

Я на пробах грала свою реакцію, у героїні є фраза: «Ти псуєш моє життя!» Режисер говорив, що я партнера знищую, а треба це говорити з любов'ю. Тож у плані емоційних виявів моя героїня спокійніша за мене. А коли мені сказали уявити, як мене витягли з теплого Києва і відіслали жити в карпатське село, в будинок, де немає опалення, води, електрики, і я зобразила істеріку, то режисер сказав про перебір, мовляв, це ти зіграла себе, а тепер давай все ж знову з любов'ю».

Режисер фільму – Семен Горов. Семен є режисером-постановником популярних новорічних телефільмів: «Вечори на хуторі біля Диканьки», «Попелюшка», «Сорочинський ярмарок», «Пригоди Верки Сердючки», «Зоряні канікули», «Червона Шапочка» та інших.

Основні місця знімань розташовані на Прикарпатті. Їх обирали відповідно до сюжету – з чарівною атмосферою і гарною природою.

«Маша Єфросиніна грає маму головного героя, а тата його грає актор із Польщі, – каже режисер. – І прикольно, як вони спілкуються на майданчику, як ми перекладаємо вже актору з Польщі на українську мову, що, звичайно, дуже складно для нього, але він молодець, говорить майже як українець».

У нас був великий кастинг на головну роль злодія, це мала бути велика людина, з виразною зо-

внішністю, і Василь підійшов нам. У нас було багато проб, репетицій, але він довів, що зможе це зіграти. Він дуже сильна людина і духом, і тілом, дуже інтелігентна, і непоганий актор. Його люблять діти, і трошки побоюються, бо він може сказати їм «стояти», «мовчати», і вони його слухають, але в його очах видно, що він любить дітей і весь світ. А з Машею я знайомий дуже давно, і завжди хотів з нею попрацювати як з актрисою, випала нагода. Вона гарна, грає модного блогера, і в неї багато шанувальників. Вона вчить українську мову, вивчила сценарій, дуже велику роботу зробила».

Ми вже тут відзняли ковзанку, це озеро, яке ми морозили, 5 днів ми ночами розгрібали його, заливали гарячою водою, аби лід був гладеньким, щоб дітки могли кататися.

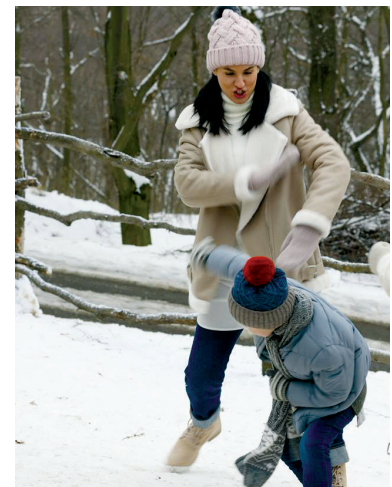
У кожній країні Святий Миколай виглядає по-своєму. Тому ми хотіли створити свій образ, так, як ми його собі уявляємо, що він сучасний, живе з нами в один час, їздить на сучасному снігоході, звичайно, казковому, який може літати в небі».

Голова Держкіно Пилип Ілленко зазначив: «60 відсотків вкладених у це кіно коштів – державні. Але я хотів би зауважити, що, в принципі, фільми для дитячої аудиторії мали б фінансуватися до 100%, згідно з чинним законодавством. Але наші продюсери, які зніма-

ють це кіно, пішли не простим шляхом, взявши всі гроші в держави, а залучили власні кошти приватних інвесторів і з України, і з-за її меж. І це свідчить про те, що в нас зростає кіноіндустрія, що в кіно починають вірити приватні інвестори, які готові інвестувати кошти».

Взагалі нам потрібно більше кіно саме для сімейного перегляду, тому що, як відомо, у дітей немає грошей. Гроші є в батьків, і діти самі, принаймні до підліткового віку, не ходять у кіно. Рішення про перегляд фільму ухвалюють батьки, і вони разом з дітьми дивляться це кіно. І треба, аби їм теж було цікаво. Тут бачимо найскладніший жанр, коли режисеру треба поставити себе на місце дитини, яка якісь речі сприймає зовсім інакше. На цьому будується весь гумор таких фільмів, якщо візьмемо аналоги американські, то вони вмють покласти в такі фільми жарти, які, м'яко кажучи, виглядають дорослими, але діти не бачать в них сексуального підтексту, якихось алюзій. Закладати подвійні прочитання – це доволі складне завдання і для автора сценарію, і для режисера, і для всіх, хто над цим працює».

Україні потрібно зараз мейнстрімне кіно, яке сформує глядацьку аудиторію саме українських фільмів. Ми звільнили український кінопростір від оку-

пації російським продуктом, і сьогодні маємо заповнити його власним, для чого є всі підстави, тому що людям хочеться дивитися ментально близький контент, тобто кіно про себе, особливо це пов'язано з гумором, який не імпортуються і не експортуються».

У будь-який час, навіть такий важкий, як зараз, сміх і гарний настрій є невід'ємною частиною нашого життя. Сьогодні, як ніколи, думаю, потрібні людям родина, посмішки, щастя, і головне – надія».

Прокат фільму запланований на 13 грудня 2018, напередодні Дня Святого Миколая.

Отже, «Французька Весна» знову приходить в Україну, в її ритмі протягом усього квітня житимуть такі наші міста, як Київ, Бердичів, Дніпро, Запоріжжя, Івано-Франківськ, Львів, Одеса, Рівне та Харків.

Ганна ОБОРСЬКА

Посољство Франції в Україні, Французький інститут в Україні, мережа Альянс Франсез в Україні за підтримки Київської міської державної адміністрації, Мерії міста Тулуза та численних урядових і неурядових інституцій України запрошують усіх жителів країни зануритись у дивовижне розмаїття французького мистецтва.

Щорічне вуличне відкриття фестивалю відбудеться у столиці 31 квітня о 20.30 на Софійській площі. Вперше організатори фестивалю презентують унікальний французько-український вуличний перфоманс – виставу «Повітря», яка об'єднує таланти французького композитора П'єра Тійу та українських колективів Dakh Daurthers і Nova Opera. А Президентський симфонічний оркестр України, на чолі з диригентом Гас-том Вальтцігом, наповнюватиме виставу дивовижною музикою.

МУЗИКА

Цікавою і насиченою буде музична програма цьогорічного 15-го фестивалю «Французька Весна в Україні». Французько-український проєкт «Domergue-Litvinyuk Project» дасть повноцінні концерти: 3 квітня – у Києві, 4 квітня – у Рівному та 5 квітня – у Львові.

Ідея створити Domergue-Litvinyuk Project зародилася в серпні 2017 року на фестивалі Voicings (Польща) під час спільної лабораторії французьких, польських та українських музикантів. Перші концерти проєкту на фестивалній сцені були тепло сприйняті публікою та отримали схвальні відгуки критиків і музикознавців. Навесні цього року результати французько-української «музичної колаборації» зможе оцінити й український слухач.

«ФРАНЦУЗЬКА ВЕСНА» 15 РОКІВ ПОСПІЛЬ

Окрім концертів, гості з Франції Manu Domergue та Jean-Michel Charbonnel проведуть майстер-класи для учнів Львівської Школи Джазу та Сучасної Музики.

У межах «Французької весни» український глядач зможе відвідати й концерти гурту RP3, створеного у 2009 році. RP3 – це рок-група, яка грає джаз, і джаз-бенд, що виконує рок. Вільний та креативний джаз, сповнений позитивної енергії, який зачаровує публіку найбільших фестивалів світу. Протягом 7 років група зіграла близько 350 концертів у 30 країнах, серед яких Франція, Канада, Норвегія, Бразилія, Німеччина, Португалія, Бельгія, а в Азії здійснила 11 турів та дала понад 150 концертів.

Також фестиваль запрошує 23 квітня о 19.00 до Національної філармонії України, де відбудеться Концерт французької музики за участю національного оркестру України та Національної заслуженої академічної капели України «Думка». Солісти – Іванна Пліш (сопрано) та Жан-Луї Серр (баритон).

ТЕАТР

Театральна програма цьогорічної «Французької Весни в Україні» буде представлена дивовижно талановитою виставою «Концерт для двох клоунів» від театральної компанії Les Rois vagabonds (Мандрівні королі) У програмі: Вівальді, Штраус, Бах... Але музиканти – це двоє клоунів і самобутніх «поетів у дії», за висловом Генрі Міллера.

Пантоміма, акробатика, музика, кілька ненароком кинутих слів. Мандрівні королі говорять універсальною мовою. І, незалежно від того, чи ти старий філософ, чи мала дитина, ти дивуєшся, захоплюєшся, смієшся, почувашся зворушеним.

Постановники вистави та виконавці Ігор Селлем та Жюлія Моа Капрез. Ці двоє виходять на сцену з музичними інструментами, їхні безпосередніми партнерами по грі, виразниками усіх їхніх емоцій.

Також у рамках фестивалю французько-українська театральна вистава «Сьогодні вечір не буде», автором якої є іспанець Антоніо Аламо, а режисерське бачення – Жюлія Одрі (Франція).

У постановці грають українські актори Дмитро Олійник, Андрій Поліщук, Віталій Ажнов, Володимир Ковбель, Іван Шаран, Остап Дзядек та Анна Глухенька.

Як влучно зауважив один видатний філософ: історія відбувається двічі – першого разу – у вигляді трагедії, другого разу – у вигляді фарсу. Наш випадок, безперечно, другий.

Французький режисер Жюль Одрі пропонує свою версію подій однієї сумнозвісної ночі на дачі одіозного диктатора. Але не слід чекати історичних реконструкцій, усе відбувається інакше. Топ-менеджери нині не існуючої країни жартують, п'ють вино та розважаються, як підлітки... Аж поки не стає моторошно. Адже ця гра щодалі стає небезпечною...

Цього разу глядачам запропоновано опинитися у трансформованому просторі сцени та відчути себе VIP-гостями на такій дивній вечірці, де вхід лише за особистим запрошенням господаря.

ВИСТАВКИ

Виставка «Інверсії», Філіп Бертран та Микола Білоус, 6 квітня – 30 червня, Галерея «ЦЕХ».

У проєкті «Інверсії» представлені двоє художників, дві країни з різних полюсів культурного фону і художнього самовираження, твори яких виступають в одних і тих самих композиціях.

Філіп Бертран – французький фотограф, не полишає камеру від самого дитинства. Микола Білоус народився в Україні, художник вирізняється своєю різноманітною худож-

ньою мовою і власним творчим методом.

Виставка робіт живописця Ігоря Увароффа «Підведення підсумків» відкриється у Київській картинній галереї 19 квітня. У 15 років Ігор Уварофф почав малювати. У 20 років він зробив свої перші фотосесії для таких журналів, як Vogue та Elle і таких брендів, як Hermès або L'Oréal. У віці 25 років він закінчив Академію

Гурт RP3

Мистецтв у Парижі і з легкістю маневрує між декоруванням та художньою творчістю.

Галерея ART 14 у рамках «Французької весни-2018» запросить на виставку «Єдиноскрижальне біле» французького й українського художника Самуїла Аккермана та українського письменника і художника Олега Лишеги 5–13 квітня. Об'єднання в рамках одного проєкту творчості двох майстрів культури не випадкове, воно підкреслює спільність шукань, яка цілком може існувати в різних культурах і країнах.

КІНО

Кінопрограма цьогорічної п'ятнадцятої Весни буде представлена «Фестивалем допрем'єрних показів», який дасть глядачам можливість першими побачити найактуальніші кіноновинки. Усі фільми демонструватимуться мовою оригіналу з субтитрами.

Дуже цікавим є проєкт «Кіноконцерт «Різношерстні Песики»: мультики 1970-х і жива музика від Жозефа д'Анвера для глядачів від 1,5 до 99 років. Співак Жозеф д'Анвер забарвлює своїм елегантним поп-роком фільми, зняті у 70-ті роки британськими, польськими, радянськими анімаційними режисерами. Програма колоритних

фільмів із винахідливими та хитромудрими персонажами: песик у рудих плямах, що грається з сонячними зайчиками, рукавичка, що перетворюється на домашнє цуценя, двоє голомозгих песиків-братиків, що беруть участь у конкурсі краси, та Рексіо, собака, що всиноворює дитинча лева. Цей концерт віддає належне найкращому другові людини, якого ми бачимо у гумористичних і лагідних сценах, та запрошує наймолодших глядачів на веселу прогулянку у супроводі поп-року. У програмі кінопроєкту анімаційні фільми режисерів: Здєнка Міллера, Р. Качанова, Джона Халаса, Тока та Лехослава Маршалека.

МУЗИКА Е. ГРІГА ЗАВІТАЛА ДО ШКОЛЯРІВ

Для нашої країни, яка йде тернистим шляхом витворення власної культурної ідентичності, неоціненним є авторитет визначних митців, фундаторів національних культур інших країн.

Серед таких визначних авторитетів – Едвард Гріг, який є водночас і найвизначнішим норвезьким національним композитором, і класиком світової музики.

175-літтю від дня народження славного митця була присвячена чергова лекція-концерт просвітницького лекторію «Класики – нащадкам», яка нещодавно відбулася у приміщенні київської санаторної школи-інтернату № 20. Автором і керівником Лекторію, що нині відзначає свій 20-річний ювілей, є викладач-методист Київського інституту музики ім. Р.М. Глієра, музикознавець Ж.А. Литвиненко. Виконавцями творів та ведучими (лекторами-коментаторами) кон-

Ярослав Крижанівський

церту традиційно були студенти Інституту музики.

Розпочався концерт оглядовим нарисом про життя і творчість Е. Гріга, з яким виступила студентка 3-го курсу відділення «Теорія музики» Марія Калініна.

А з усіма анотаціями до кожного з виконуваних творів виступила студентка 4-го курсу Аліна Сибілева (обидві студентки навчаються на відділенні «Теорія музики», керівник лекторської практики – викладач-методист Ж.А. Литвиненко).

В інтерпретаціях студентів прозвучали твори композитора різних жанрів – фортепіанні, вокальні та квіртет. Всесвітньо відомі шедеври набували нових нюансів та образно-емоційної наповненості у виконанні юних музикантів. Сповнена вражень від неповторних картин природи Норвегії – країни скелястих північних гір і безмежних обширів океану, мелодій та ритмів унікального норвезького фольклору, музика Е. Гріга була дивовижно суголосна раптовому, запізнилому сплеску зими, що в ці дні нали-

фортепіанну музику Е. Гріга презентували студенти I курсу Ярослав Крижанівський, який витончено виконав перлину світової класики – «Ноктюрн» (клас викладача-методиста Т. Пивоварової), а також Феодосія Крупська (п'єса «Таємниця»), студентка III курсу Марина Горбатова («Поетична картинка» № 3) та учениця V класу Студії при Інституті музики Світлана Жданович («Листок з альбому мі мінор»), які навчаються у класі викладача-методиста І. Вавринчук.

Прозвучали зразки пісенно-романсової творчості Е. Гріга. Глибокою експресією і зрілою виконавською майстерністю захопила слухачів студентка IV курсу Орина Веселовська, виконавши романс «З водяною лілеєю» на вірші Г. Юсена. Вокальна творчість композитора була представлена в концерті також романсами «Сон» на вірші Ф. Боденштедта і «Весна» на вірші О. Він'є, що їх виконали студентки О. Ертус (II курс) і К. Олійник (I курс). Всі вокалістки, які брали участь у концерті, навчаються

у класі заслуженого діяча мистецтв України, доцента Т. Коваль. Концертмейстер – О. Березовенко.

Традиційно концертні програми Лекторію завершує виступ студентів квіртетного класу викладача В. Бондаренко. Цього разу студентський струнний квіртет у складі Ольги Костюченко (I скрипка), Марії Клименко (II скрипка), Вероніки Нездолій (альт) і Всеволода Кривицького (віолончель) майстерно й емоційно виконав третю частину («Інтермеццо») Квіртету Сольмінор Е. Гріга.

Важливою особливістю цієї лекції-концерту було й те, що вона відбулася на запрошення керівництва школи-інтернату. Її слухачі – учні 4–9 класів школи-інтернату, а також їхні батьки та шкільні вчителі. Судячи з того, з якою увагою слухали музику Е. Гріга школярі, супроводжуючи кожен виступ захопленими оплесками, концерт був справді вдалим і корисним.

Олександр РІЗНИК,
музикознавець

Світлана Жданович

Виступ струнного квіртету

МУЗИКУВАТИ ДЛЯ СЕБЕ ЧИ КОНЦЕРТУВАТИ?

Наполягаючи на необхідності музичного навчання всіх дітей, ми зовсім не закликаємо, щоб усі вони стали музикантами. Мета не в професіоналізації, а в музичній грамотності, вмінні читати музичні твори, як читають книги (тобто як усі ми без проблем самостійно читаємо твори літературні).

Успіх (чи безуспішність) будь-якої справи зумовлені правильним (чи помилковим) визначенням мети. У музичній педагогіці питання про мету навчання дуже дражливе, бо часом і батьки, і діти, і навіть учителі ставлять перед собою помилкову примарну мету. Причина помилок у тому, що, маючи за мету вміння музикувати, часто не враховують (або не знають) відмінностей між різновидами музикування.

Існують чотири основні типи:

1) усамітнене музикування, коли людина співає або грає на

музичному інструменті сама для себе, без слухачів;

2) спільне музикування, що є засобом дружнього, емоційного спілкування з партнерами (наприклад, гра на фортепіано в чотири руки, участь у струнному квіртеті, домашній ансамблевий і хоровий спів тощо);

3) публічне музикування, мета якого – вплинути на внутрішній емоційно-психологічний стан інших людей (добровільних чи мимовільних слухачів);

4) культурно-магічне музикування (коли адресатом художнього висловлювання, об'єктом впливу вважаються потойбічні сили).

Перші два різновиди мають незрівнянно більше значення для духовного розвитку, інтелектуального вдосконалення та психоемоційного здоров'я особистості. Цілком законотворно, що спільне музикування впливає на людину сильніше за публічне, а усамітне-

не музикування – сильніше за спільне.

Метою загальної музичної освіти (сімейної та шкільної) має бути вміння музикувати для себе. Щодо музикування для інших – то це справа професіоналів, їх спеціально навчають майстерності публічної гри (або публічного співу) у консерваторіях, музичних училищах і академіях. Навчити музикувати публічно можна тільки тих, хто вже вмів музикувати для себе, тобто цілком опанували практику зосередженого, вдумливого читання музики і розуміння її. Таке, усамітнене читання музики можна описати словами візантійського письменника VII століття Ісаака Сиріянина: «Читання твоє нехай відбувається в непорушній тиші, <...> щоб відчув ти в душі твоїй при солодкому добіганні до істини прийнятний смак, що перевершує будь-яке відчуття».

Більшість дітей у певний період мріють про кар'єру артиста (як і про професію пожежника, розвідника, космонавта...), в цьому немає нічого поганого, окрім того, такі бажання зазвичай минають швидко та безслідно. Але, якщо батьки, не маючи наміру робити зі своєї дитини професійного музиканта, проте, з самого початку навчання орієнтують її на виступи в концертах – тоді це вже є не якимось невинним дивацтвом, а груба та шкідлива педагогічна помилка.

Отримавши установку на концертну музику, дитина постаріється твердо завчити напам'ять програму своїх майбутніх виступів, для цього їй доведеться місяцями повторювати одні й ті самі п'єси, замість того, щоб прочитувати нові. У результаті вона не навчиться швидко читати ноти, вловлюючи сенс прочитаного, а зможе лише відтворю-

вати завчене (та ще при цьому напоказ демонструвати палкі пристрасі, – бо це нібито надає грі виразності і свідчить про надзвичайний талант).

Що б ви сказали, коли ваша дитина після навчання в загальноосвітній школі не могла б швидко читати книжковий текст, але виразно, яскраво-емоційно декламувала б з естради завчені напам'ять вірші, поеми, повісті? Напевно, сказали б, що вона залишилася неписьменною. Найчастіше подібне трапляється при навчанні музики в гуртках художньої самодіяльності, музичних студіях і навіть школах, коли хочуть навчити дитину публічних, концертних форм музикування, не навчивши її спершу музикувати самотньо, брати участь у спільному музикуванні і не допомігши їй виробити елементарні, основоположні навички читання і запису нот. ►

► Питання, чи обрати своєю професією музику, вирішують зазвичай не в дитинстві, а пізніше – вже в юності. Незалежно від майбутнього вибору професії, в дитинстві метою навчання має бути домашнє музичування, і не для когось іншого (гостей, сусідів, батьків, учителів), а для себе. Тоді вирішується і непросте питання про змістовий бік освіти, тобто про коло музичного читання.

Кожному виду музичування відповідає певний репертуар. Твори, які справляють глибоке естетичне враження тоді, коли людина перебуває на самоті, тобто грає чи наспівує сама для себе, не завжди бувають доречні в компанії, а п'єси, створені для спільного музичування, не завжди проявляють належну силу впливу також і на сторонніх слухачів.

Обираючи навчальний репертуар, було б ризиковано покладатися на так звану «дитячу музику». Твори, спеціально написані для дітей, часто бувають дуже ненадійні в художньому плані. Про це дохідливо сказав видатний оперний режисер Борис Покровський: «Поділ мистецтва на «дитяче» та «доросле» протиприродний; мистецтво єдине, і якщо якісь частини його присвячені дітям, це не означає, що останні повинні харчуватися тільки ними. <...> Виховання дітей лише на спеціальних дитячих творах небезпечно і тим, що коло цих творів незмінно обмежене, а прагнення його розширити призводить до появи творів, призначених тільки для дітей у розрахунок на їхню нерозбірливість, тобто відвертої халтури, яка нічого спільного з мистецтвом не має. А вже потрапивши в полон до таких зразків «недомистецтва», дитині легко отримати міцний імунітет проти мистецтва взагалі на все життя. Любов до мистецтва прищеплюється з дитинства і розквітає на найкращих зразках».

Що вважати найкращими зразками? Шедеври є рідкістю, але і їх не згадаєш в одній короткій статті. Назву для прикладу лише «Альбом для юнацтва» Роберта Шумана, його ж «Альбом пісень для юнацтва» та «Дитячий альбом» П. І. Чайковського. Це не дитяча музика, а повноцінні художні твори для домашнього музичування, легкодоступні непрофесіоналам, зокрема дітям.

Принцип вибору репертуару для домашнього музичування: надавати перевагу тим творах, які сильніше впливають на того, хто грає, аніж на слухача. Такими є, наприклад, фортепіанні твори Ф. Мендельсона-Бартольді («Пісні без слів»), Ф. Шопена (Прелюдії, Мазурки, Вальси, Ноктюрни), пісні Ф. Шуберта, романси М. Глінки, струнні квартети віденських класиків (Й. Гайдна, В. Моцарта, Л. Бетховена), скрипкові сонати і партіти Й. С. Баха. Вся ця музика створювалася саме для домашнього музичування, і критерієм успішності музичного навчання дитини має бути її вміння та бажання прочитати, зрозуміти і відчути ці твори (а зовсім не вміння жваво, ефектно і з успіхом виступати перед публікою).

Григорій ГАНЗБУРГ,
кандидат мистецтвознавства,
член Національної спілки
композиторів України

БОЛГАРСЬКА ВЕСНА 2018

Ганна Лавреха і посол Болгарії Красімір Мінчев

Споконвіку люди тяжіють до прекрасного. Заради вираження своїх творчих емоцій вони роблять несподівані кроки, проходять випробовування, шукають художні образи, долаючи муки творчості...

Життєдайною криницею, з якої черпають натхнення художники, є історія людства, сповнена доленосними подіями та процесами, до яких належить визвольна боротьба болгарського народу від Османського ярма.

Посольство Болгарії в Україні, на чолі з Надзвичайним та Повноважним послом Болгарії в Україні Красіміром Мінчевим, Асоціація болгар України, яку очолює Антон Кіссе, Товариство болгарської культури «Родолобіє» та художня галерея «Митець» (директор – Ганна Лавреха) влаштували мистецьку виставку «Болгарська весна», присвятивши її 140-й річниці визволення Болгарії від Османського іга.

Оксана Картавцева. «Городина»

На виставці були представлені роботи відомих болгарських художників (Йордана Мажлева, Івана Стоянова), українських митців болгарського походження (Лариси Пуханової, Володимира Філатова, Олександра Кари, Павла Баламаджі, Івана та Злати Шишмана, Петра та Лариси Чакіра, Ганни Харченко-Баламаджі) та художників,

які щиро люблять Болгарію, неодноразово її відвідували та писали мальовничі болгарські краєвиди (Олексія Возіянова, Віктора Медведєва, Оксани Стратійчук, Віталія Призанта, Ганни Примакової, Олексія Бідношея, Оксани Картавцевої, Вадима Жуковського, Тетяни Діденко та Ольги Шишмана). Загалом твори двадцяти трьох художників розповідають сагу про життя, боротьбу, народні традиції та вподобання болгарського народу. Пейзажі, натюрморти, сакральні пам'ятки, сотні яких побудовані ще до нової ери, розповідають про самобутній історичний розвиток болгарської культури з давнини до сьогодення. Твори сповнені національного характеру, внутрішньої сили, яка так притаманна вільнолюбному болгарському народу.

Що ми знаємо про Болгарію? Чому саме визволення від Османського ярма має особливе значення для мужнього болгарського народу? Відкриємо завісу історії. Болгарія розвивалася під подвійним гнітом: з одного боку – турецька влада, з іншого – грецька патріархія. Тому з давніх часів національно-визвольний рух цілком природний для болгарського народу, але свого апогею він досяг у середині IX століття. Свою боротьбу болгарі спрямували на захист рідної мови, національної школи, незалежної від грецької патріархії церкви. Тому хрещення Болгарії, яке здійснив цар Борис у 865 році, надало розвиткові болгарської культури нового імпульсу. Християнство з нею міцно плідними Візантійськими традиціями наповнило духовне життя болгар.

У народній творчості проявилися яскраві кольори, одяг, прикрашений вишитим мажорним орнаментом, мав ознаки бойового характеру. А темпераментний жвавий характер болгарських жінок розкривався в яскравих

хустках, які традиційно прикрашалися живими квітами.

Були поширені маленькі народні оркестри, які виконували мініатюрні твори – від вальсів до мазурок та польок, вносячи в життя радісний настрій. Окремі святкування присвячувалися вогню, трояндам, де влаштовували театральні вистави, сповнені здорового гумору та іскрометних танців. Все це яскраво розкрито у творі «В'язальниці» та серії композицій на тему «Бесарабського весільного обряду» Петра Чакіра; народні мотиви озвучив у сповнених філософського змісту картинах «Містерія води» та «Рідна хата» Олександр Кара. Краса старовинних орнаментів розкрилася у геометричних композиціях Івана Стоянова.

Петро Чакір. «В'язальниці»

Численні туристи приїждять на Чорноморське узбережжя Балканського півострова, щоб відчувати національний колорит та помилуватися екзотичною красою місцевих краєвидів: горами Мусала, Витоша, масивом Пирин, мальовничою рікою Дунай. Крім того, в Болгарії збережені сотні пам'яток, побудованих до нової ери, які приваблюють своєю особливою красою і таємничістю, як на картині Олексія Бідношея «Асенова фортеця».

Окрасою виставки є пейзажі Тетяни Діденко, Вадима Жуковського, жанрові картини, сповнені кодових знаків та символів, Івана Шишмана та Оксани Стратійчук. Радісний весняний настрій передали у своїх творах художники Лариса Чакір, Окса-

Народна пісня

Тетяна Діденко. «Човни»

на Картавцева, а панорамні пейзажі Віталія Пізанта хвилюють особливим мажорним настроєм.

Художники зуміли поєднати сучасні технології з надбаннями історичних стилів та форм суто Балканського напрямку. На тлі змішаних стилів та композиційних прийомів засяяли авторські знахідки, в яких відчувається відгук фаумських наскельних малюнків, класика грецьких ордерів, високий дух Ренесансу. У творах багато світла, як на картинах Тетяни Кугай з Полтави, потоки сонця створюють надзвичайну життєдайну енергетику пейзажів Павла Баламаджі та Олексія Возіянова. Картина «Спогади» Віктора Медведєва сповнена романтичного настрою, а панорамний краєвид під назвою «Сонячний подих дерев» Івана Шишмана спонукає до роздумів. За всім спостерігають святі Борис та Гліб, «Янгол», «Леда», створені у бронзі відомим скульптором Володимиром Філатовим.

Чимало спільних рис в історії українського та болгарського народів створюють своєрідну канву для прочитання сюжетів представлених творів. Насамперед, це прагнення незалежності, культурна, етнічна та мовна близькість, дружні відносини, переврені часом. Мабуть, тому у вітальних промовах на відкритті виставки звучала готовність і надалі підтримувати такі творчі заходи, що сприяють збереженню дружби між нашими народами.

Справді прийшла весна з її життєдайною енергетикою, якою наповнені представлені твори.

Валентина ЄФРЕМОВА,
мистецтвознавець,
заслужений працівник культури
України

«ПОНТІЙСЬКА АРЕНА-2018»

УСЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ З МАМИ

Двадцять років поспіль цей культурологічний форум розвивається і розкриває свої можливості. Офіційно він має назву Міжнародний фестиваль естрадно-циркового мистецтва «Понтійська арена» і нещодавно відбувся як ювілейний 20-й, але й старт у майбутнє...

Леся САМІЙЛЕНКО

Можу так стверджувати, бо працювала протягом чотирьох днів разом з усіма членами команди організаторів цього фестивалю в столичному Будинку культури Дніпровського району, який кияни знають як колишній клуб ДВРЗ. Розташований він майже на околиці міста, тому глядачами та гостями були мешканці району, які живуть неподалік і для яких це одна з можливостей долучитися до прекрасного. Талановитих дітей збирала з усієї України та близького зарубіжжя незмінна «мама Валя фестивалю» не лише задля участі в конкурсі, але й заради спілкування. Адже ще тоді, коли цей фестиваль протягом сімнадцяти років відбувався в Севастополі, туди їздили і Крим пізнати, і море побачити, і нових знайомих та друзів з інших куточків України знайти. Адже всі на цьому фестивалі були не лише «дітьми індіго», але й однодумцями організаторів, які так любили своє рідне місто Севастополь, що захотіли подарувати йому саме те, чого не вистачало. І цим дефіцитом у легендарному місті був цирк.

І саме тому на єдиному фестивалі «Понтійська арена» можна було вдосталь насолодитися саме цим жанром мистецтва. Хоча й усі інші номінації, які складають конкурсну програму будь-якого фестивалю, мали не лише своє місце, але й гідну пошану. Адже у складі журі цього фестивалю

завжди були не лише професійні, але й відомі в нашій країні та й поза її межами особистості. І всі вони впродовж сімнадцяти років були друзями родини Колісниченків. Саме друзями родини, адже Валентина Валентинівна, її чоловік та троє їхніх рідних дітей і прийомний син незмінно були організаторами і натхненниками цього фестивального дійства, яке підтримували і земляки, і друзі. Це пригадується, бо після анексії Криму Валентина Валентинівна («мама Валя...»), покинувши все, змушена була виїхати зі свого рідного міста. Нині живе разом зі своїми кримчанами-біженцями в передмісті Києва і вже другий рік поспіль продовжує свою справу, бо і нині вже покійний чоловік так заповів, і діти не розчарувалися в ідеї. Та й онуки підрастають, і вони у «Мами Валі» не лише рідні, але й ті, бабусі та дідусі яких також прожили з «Понтійською ареною» свої найкращі роки. Адже фестивалю – 20!! І на ювілейний зібрались уже не просто колишні учасники чи лауреати, члени журі минулих років, але й діти та онуки фестивалю «Понтійська арена». Уявіть собі, що й такі є, бо вони зграйками, щасливі, що зустрілися знову, навіть виділялися з-посеред інших сьйвом радісних усмішок.

ні Валентинівні відчинили двері науковці і митці Київського центру досліджень та популяризації народної творчості в особі його директора Миколи Парасунька і незмінної помічниці Жанни Румко. А з пані Жанною у родині Колісниченків уже було дещо спільне і доволі сентиментальне, адже вона також і мама трьох прекрасних дітей, і дружина, і організатор, і науковець... Одним словом – явище, адже цю жінку можна назвати і людиною-оркестром, який заграє в одну дудку з «Понтійською ареною» з першого акорду. Допомогли, чим могли, і перший київський млинець набрав здорового смаку і став першим подихом у відродженні проекту. Не думаю, що просто так, адже київські колеги зрозуміли, що такого рівня і масштабу фестивалю в Україні досі не було. Недарма і Міністерство культури – працівники та особисто міністр Євген Нищук підтримали його. І, судячи з усього, що відбулось на ювілейному 20-му фестивалі, він матиме гідне продовження вже в Україні, допоки питання з анексованим Кримом вирішується.

А поки що про все, що відбулось протягом чотирьох днів у столичному Центрі культури і мистецтв Дніпровського району, директором якого є Віталій Калітовський.

Він, за фахом музичний режисер, митець, який упродовж цих днів працював як почесний голова журі фестивалю, без перебільшення, завоював пошану всіх його членів. А з'їхалися на ювілей усі, кого Валентина Валентинівна знайшла у світі і чий серця прихилила до своєї справи назавжди: Анна Бжовська-Крайка (професор університету ім. Марі Кюрі-Склодовської, голова міжнародної комісії IOV при ЮНЕСКО з науки і досліджень Центрально-Східної Європи, Польща); Людмила Шевченко (народна артистка України, директор і художній керівник Національного цирку України); Григорій Чапкіс (хореограф, народ-

ганізаторами у цієї людини також свої сентименти, бо всі вони люблять свою справу і вважають її справою свого життя. Поспілкуєшся з такими і розумієш, що все починається з любові, яка передається з молоком матері і робить цей світ не лише кращим, але й яскравим і цікавим.

Саме тому хочеться розповісти про члена журі ювілейного фестивалю Дарію Шербину. Адже ще дівчинкою п'ятирічного віку вона вперше приїхала до Севастополя з Кременчуга як учасниця конкурсу в жанрі «циркове мистецтво». Вперше здивувала професійне журі й отримала гідну нагороду у своїй віковій категорії. Далі

ний артист України); Каталін Югас (доктор етнографії з Інституту етнографічних досліджень Центру гуманітарних наук Угорської АН); Адам Вілліам (засновник балету «Аб», хореограф); Олександра Столярова (музичний редактор каналу «Європа плюс» TV Білорусь, телеведуча, співачка, музичний продюсер і музичний редактор хіт-параду «Еволюція. Діти»); Людмила Сенцова (директор українсько-німецького ферайну «Січ». Німеччина.); Себастьян Цин (актор, директор ферайну «Культура Шверіна». Німеччина.); Пен Лю (хореограф, член академії танцю Китаю, директор центру культури і мистецтв Китаю) та наші українські колеги, заслужені діячі мистецтв, люди відомі і дуже знамениті в Україні. Це був професійний Олімп фестивального життя.

ДЕЩО ПРО МЕГАЗІРКОВІСТЬ І ЗІРОК

Не дивно, що найпопулярнішим із членів журі став Григорій Чапкіс – наш знаменитий хореограф, якого знають усі українці і дуже люблять діти, бо навчив і захопив своєю ідеєю та любов'ю до хореографічного жанру тисячі дітей в Україні і знаний поза її межами як один з великих маестро танцю. З «Понтійською ареною» та її ор-

ція конкурсантка була учасницею фестивалю майже всі роки поспіль і щоразу показувала дивовижний результат своєї роботи. Отримувала найвищі нагороди, і вже «гран-прі» підтвердилось дуже високим рівнем мистецтва майбутньої мега-зірки світового рівня. Даша стала однією з найвідоміших і найпопулярніших артисток цирку у світі. Вона має дуже щільний гастрольний графік, але знайшла можливість і приїхала цього року на свою улюблену і знамениту «Понтійську арену», щоб засвідчити свою любов і пошану до всіх, хто колись помітив її обдарованість і дав можливість відбутися в житті. Вона й досі скромна і доброзичлива до всіх, дуже спокійно сприймає свій статус мега-зірки і за звичкою багату працює. Тому і не було проблеми залучити її не лише до роботи в журі, а й до режисерської роботи над програмою гала-концерту, яку вони блискуче виконали разом з подругою, колегою по роботі в журі, актрисою та режисеркою Оленою Завгородньою. Адже Олена «за сумісництвом» – дочка Валентини Валентинівни, а її вчителем був і є народний артист України Лев Сомов. Тож на ювілейному фестивалі всі відкрили нову грань талантів молодих мисткинь, які виростили разом із «Понтійською

ареною» і в чийх серцях палає любов до своєї справи. Виснажені і водночас щасливі, вони з великою цікавістю дивилися свій гала-концерт і були не зовсім задоволені, бо і те не ввійшло, і те не так... Конкурсанти часто після виступів не мають змоги залишитися на фестивалі, бо треба повертатися додому. Але, як на мене, то концертна програма була таки чимось подібна до попередніх робіт маестро Сомова, який ще в Криму робив не гала-концерт, а незабутні феєричні вистави, які тоді ще зовсім юні Даша й Олена бачили і чогось навчалися... Бачили б ви їхні превтомлені, але такі зосереджені личка!

Циркове мистецтво цього року не було представлено великою кількістю колективів, адже здалеку їхати не всім по кишені. Але гран-прі таки було, і його отримав київський колектив «Але-Ап», який і в минулі роки був учасником фестивалю та мав високу оцінку своєї роботи. А ще був спеціальний приз від головного режисера Київського Національного цирку, народної артистки України Людмили Шевченко за експериментальну і креативну роботу в сенсі поєднання циркового мистецтва з хореографією. Колектив «Автограф» був у епіцентрі уваги і навіть смішних історій, бо коли запитували: «А де тут «Автограф»?», доводилося чути «Ми вам зараз його дамо»... Це зі смішинок і курйозів фестивального життя запам'яталося мені. А взагалі на цьому фестивалі було в кого набратися цих автографів, бо і члени журі були циркового рівня митці, і учасники – дуже яскравими.

УКРАЇНЬСЬКА ДУША МОВОЮ БАНДУРИ

Окремо можна розповісти і про волинський десант бандуристів, який вже вдруге я почула і побачила на сцені «Понтійської арени» і не можу забути. Приїхали вони з Валентиною Пилипчик – однією з членів журі фестивалю, яка є організатором і директором двох проєктів кобзарських фестивалів. Не вдаючись до подробиць, скажу, що вперше за багато років я почула такий високий рівень майстерності від учасників конкурсу. Запитала у пані Валентини, і мої здогади підтвердилися, бо на ювілейний фестиваль приїхали лауреати її фестивалів, які усвідомлювали свою відповідальність за виступ. Це був феєрверк талантів і чарівних звуків бандури. ФЕЄРВЕРК!!!

А лауреатами гран-прі стали учасники київського фольклорного колективу «Маків цвіт».

ГРИГОРІЙ ЧАПКІС: «ХОРЕОГРАФІЯ FOREVER!»

Саме явище веселки – це диво природи. Таким самим дивовижним і яскравим є колектив з містечка Васильків, що на Київщині, яким незмінно керує Євгенія Монарх. Адже «Веселка» і повернулася до рідного міста з найвищою нагородою в номінації «хореографічне мистецтво». А Григорій Чапкіс під час церемонії вручення не втримався від високої промови і сказав, що все життя пропагує танець «Гопак», але зрідка на конкурсах бачив такий високий рівень його виконання.

А київський театр «Fantazia-New», який щоразу і скрізь дивує новаторськими ідеями в усіх

жанрах мистецтва, і тут виявився найкращим. Отримали учасники цього колективу звання лауреатів першої премії і стимул до подальших перемог.

АВТОРА НА СЦЕНУ!!!

Є на цьому фестивалі й номінація «Авторська програма». Цікава ідея, і багато цікавих робіт довелося побачити на попередніх фестивалях, ще в Криму. До цих програм була особлива увага й особливі вимоги завжди. Часто юні артисти розповідали про свої рідні міста і містечка так цікаво, що хотілося туди поїхати і побачити все самій. Але цього року учасники конкурсу з містечка Буча про своє місто не розповідали, а показали такий високий рівень ставлення до культури в усіх жанрах і до дитячого виховання зокрема, що й забути неможливо. Прекрасні маленькі ведучі усіх блоків цієї програми, що змінювали одне одного на сцені, відповідно до історії, яку розповідали, виховані керівником студії «Фабрика зірок» Ольгою Моторою, блискуче продемонстрували не лише рівень майстерності, а й залюбленість у свою справу.

Вокалістка Дарина Чорна отримала гран-прі. Та не менш яскраво виступили і Леонід Шандро, і Жанна Авраменко, яка отримала спеціальний приз від інформаційних спонсорів фестивалю за артистичність.

А які «Круті дівчата» живуть у Бучі! Цей колектив знають учасники «Понтійської арени» ще з севастопольських часів, але в іншому складі, бо «Круті дівчата» виступали в наймолодшій категорії. Найкрутіше! Хоча змагалися з не менш крутими, тобто з наймолодшими учасниками дитячого фольклорно-етнографічного колективу «Ладоньки», художнім керівником якого є Світлана Садовенко.

«...ХОРОШІ ГОСТІ У МЕНЕ...»

На відкритті фестивалю завітали й дуже цікаві та почесні гості з Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України, адже пам'ятають про літній форум науковців-фольклористів, які зіїхалися, без перебільшення, з усього світу до Севастополя на «Понтійську арену», і в рамках фестивалю проводили науковий форум і водночас були учасниками фестивального життя. Запросила їх Валентина Валентинівна на фестиваль не дарма, адже в Європі вона цікавилась такими культурологічними заходами. Приємно було зустрітися і почути вітання керівника цього форуму, доктора наук Лариси Вахніної та її колеги Лесі Мушкетик та Оксани Микитенко – професорів і докторів наук, яких також запросила незмінна мама «Понтійської арени» – Валентина Валентинівна Колісниченко.

ОПЕРЕТА – ЦЕ ЗАВЖДИ ВЕСНА!

«Я завжди прагнув до співпраці з оперетою» – зізнався Олег Скрипка напередодні весни, коли в київському Національному театрі оперети зібрались представники ЗМІ на перегляд чергового інноваційного продукту, створеного творчим колективом театру як подарунок усім жінкам до їхнього свята та й просто як весняний пролісок у роботі театру, який завжди дивує своєю шанувальників несподіванками.

Тож у перші дні календарної весни, коли надворі ще гуляла зів'юха, у стінах театру відбулося дійство, яке і за змістом, і за формою імітувало весняну погоду, бо там зі своєю неповторною харизмою і артистизмом з'явився Олег Скрипка. Та ще й не сам, а вивів на сцену і показав здібності свого сина Устима, який разом із батьком виконав відомий світовий хіт «Моє Сонце» («O sole mio»). Зворушливо і доволі професійно це все виглядало. Та й у ролі батька і наставника побачити Олега Скрипку можна не завжди. Результати виховання звичайно дуже добре проявляються у такій несподіваній формі, а от співзвучність виконавців, які чувають і тонко відчують одне одного, – не кожному до снаги. А тут це все було і відчувалося в усіх моментах виступу. І переживання хлопчика, який відповідально ставився до ролі «сина Олега Скрипки», і до свого виступу. Але екзамен було складено на відмінно, і родинний дует Скрипок відбувся на триумфальному рівні.

Ця вистава, яку називають концертом, а іноді й просто «концертом Олега Скрипки», цікава ще й у сенсі реалізації мрії митця, який не лише прагнув співпраці саме з цим жанром театральності мистецтва, а ніби й був створений для того, щоб

стати артистом оперети. Хто знає Олега Скрипку на сцені, той не матиме заперечень щодо того, що це один з найнепередбачуваніших артистів, який і на «гармошці» (мається на увазі не інструмент, а як його називають у народі) заграє, і потанцює, і заспіває, як ніхто. Але кожна людина з віком змінюється, і цей супер-популярний артист раз-у-раз нагадує про себе своїм проєктом «Країна мрій», який дає змогу збирати талановитих людей і гуртуватися навколо ідеї розвитку народно-естрадного мистецтва і не тільки. Тому й не викликала подив історія поєднання творчих зусиль Олега Скрипки та Богдана Струтинського. Ці дві особистості не могли розминутися на платформі своїх ідей та прагнень. І, як кажуть, одна голова – це добре, але, що їх більше, то кращі справи.

А про вроджений талант завжди весняного артиста, який вже понад тридцять років запевняє про те, що «Весна прийде...», і його заяви підтверджує сама природа, можна говорити ще й тому, що у цьому концерті-виставі (чи виставі-концерті) Олег Скрипка ще й канкан станцював з артистками балету театру. Дехто з глядачів зізнався, що прийшов подивитися саме на цей номер його нової програми. А ще почути і побачити дует героя концерту з артисткою театру Асею Середа-Голдун. Обговорень цього експерименту – просто море. Зачепило! Блискуче вписалися у цю роботу 50 музикантів оркестру, 30 танцівників балету й 10 хористів.

А як усе це вигадав балетмейстер-постановник Вадим Прокопенко, знає лише він! Професійність і креативність цього митця вже давно оцінені не лише критиками, а й шанувальниками оперети.

МИКОЛІ БУДЛЯНСЬКОМУ ВРУЧИЛИ НАГОРОДУ ІМЕНІ ПАНТЕЛЕЙМОНА КУЛІША

В обласній науковій бібліотеці імені В. Короленка з великим успіхом відбулася презентація книг відомого українського письменника, публіциста, журналіста, краєзнавця Миколи Будлянського.

Сергій КВІТНИЦЬКИЙ

Микола Георгійович тривалий час працював у обласній газеті «Деснянська правда» – завідувачем відділу, заступником головного редактора, тож багато його творів, представлених у нових книжках, надруковані на шпальтах рідного видання.

Читачі добродія Миколу люблять, бо пише не сухо, а тепло, людяно, емоційно. Його розповіді про чудових земляків та красу сільської праці вражають добротою, мудрістю, шляхетністю й високою духовністю. Тому і на презентації зал був переповнений – довелось ще стільці заносити, щоб умістити всіх охочих потрапити на цю справді цікаву імпрезу.

Автор представив дві свої книжки: «Час рікою пливе» (про Олишівку Чернігівського району) та «Розкажіть мені, мамо» (про рідну Держанівку, де народився і виріс).

На початку зустрічі президент Міжнародної літературно-мистецької Академії України, заступник головного редактора газети «Деснянська правда», письменник Сергій Дзюба урочисто вручив Миколі Будлянському престижну нагороду – міжнародну Літературно-мистецьку премію імені Пантелеймона Куліша, якою Миколу Георгійовича відзначено за художньо-документальну повість «Час рікою пливе» та значну творчу діяльність. Журі премії імені Пантелеймона Ку-

ліша (почесної нагороди Академії) очолює відомий український письменник, доктор наук із соціальних комунікацій, провідний науковий співробітник Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка Національної Академії наук України, професор кафедри української преси Львівського національного університету імені Івана Франка Ігор Павлюк.

Сергій Дзюба відзначив, що Микола Будлянський водночас упевнено, дуже талановито і невтомно працює як письменник, публіцист і краєзнавець. Тому, власне, його книжки – унікальні, це поєднання високої літератури та щирої, проникливої, небаїдувої публіцистики (де автор уміло використовує весь свій багатолітній журналістський досвід), а також і великої, ґрунтовної краєзнавчої роботи. Недаремно повість про Олишівку називається художньо-документальною, адже кожен розділ у ній – це, по суті, окреме та довершене опові-

дання-бувальщина, яке читається буквально на одному подиху. Автор не просто розповідає про історію створення та життя селища Олишівка – від сивої давнини й до наших буремних днів, зібравши величезну кількість архівних матеріалів, а майстерно наповнює свою оповідь долями мужніх, дивовижних, працелюбних, самовідданих людей, які однаково добре трудилися на землі і завзято захищали рідний край та Україну від віроломних ворогів. Тому це – гарна, густа, душевна і цікава проза зрілого Майстра.

Такою ж вражаючою є і книжка «Розкажіть мені, мамо». На думку Сергія Дзюби – вона одна з найсильніших у доробку Миколи Георгійовича. Це твір, який справді увічнив рідне село автора – Держанівку та його гарних і чуйних мешканців. Автор має

власний, неповторний, оригінальний стиль, у цих новелах Микола Будлянський досягнув свого вершинного рівня. Ось хоча б початок його твору-бувальщини «Серпнем літо кінчається»: «Висить у синях самотній серп. Вчора мати дожала останнє жниво, а нині вже два полукіпки жита світять золотими кружальцями солом'яних бриликів над вибіленою сонцем стернею. Довкола ще зелене город. Розкриті долони хрумкого, широкого листа ледве тримають круглі, завбільшки із наш шкільний глобус, качани капусти, які, здається, ось-ось покотяться втоптаню стежкою ген за город, де мліють уже зблякли поля. Покотяться з літа серпневого у літо бабине, яке розмежує ледь зрима срібна павутинка, що бринить тужливо-осінньо».

«Як прекрасно, натхненно написано! Такий самий захват у мене викликає і знамените «Інтермеццо» Михайла Коцюбинського. Це – велика література!» – підсумував Сергій Дзюба.

Микола Будлянський

Багато добрих, гарних слів на презентації прозвучало про Володимира Хоменка, знаного підприємця, науковця та мецената, колишнього керівника сільгосп-підприємства в Олишівці. Нині Володимир Феодосійович мешкає в Києві, однак не забуває про земляків, допомагає, піклується і про українські книги та розповсюдження їх. Власне, книжка «Час рікою пливе» написана з ініціативи Володимира Хоменка, він і профінансував її напрохуд ошатне видання. Тут – і гарна тверда обкладинка з чарівною українкою біля річки, і якісний (найкращий нині) папір. Тому таку книжку приємно тримати в руках, її хочеться читати!

Меценат Володимир Хоменко теж виступив на цьому чудовому святі, запевнив, що й далі підтримуватиме письменника Миколу Будлянського, тож попереду в обдарованого автора ще не одна чудова, важлива і цікава книжка.

Гарно говорили на презентації всі учасники свята, тому що від душі. Дружно завітали сюди і колеги-чернігівці, й гості з Києва та Олишівки. Це і співробітники обласної наукової бібліотеки ім. В. Короленка Ірина Каганова (ведуча презентації-засідання клубу «Краєзнавець»), протоієрей церкви Різдва Пресвятої Богородиці в селищі Олишівка отець Іоанн, представник товариства «Чернігівське земляцтво у Києві» Анатолій Коваль, завідувач бібліотеки-філії в Олишівці Тетяна Шеремет (яка також дуже допомогла в роботі над книжкою «Час рікою пливе»), президент клубу «Краєзнавець», очільник обласної організації Національної спілки краєзнавців України, директор Навчально-наукового інституту історії, етнології та правознавства імені О.М.Лазаревського, професор, заслужений працівник народ-

ної освіти України Олександр Коваленко, керівник Олишівської об'єднаної територіальної громади Сергій Малець, депутат Чернігівської районної ради Василь Ярмоленко. Прозвучали поезія Надії Галковської та пісні у виконанні музичного колективу з Олишівки (до речі, творців чудової пісні «Сиві тумани надихнула саме книжка Миколи Будлянського «Час рікою пливе»).

Прочитую епіграф до цієї художньо-документальної повісті, взятий із газети «Чернігівські губернские ведомости» за 1854 рік: «У олишевца более соображения, остроумия и воображения, чем у соседних жителей, и вообще, ум его какой-то живой, любознательный, но поверхностный, у тамошних женщин ум более положительный и глубокий». Ось такі дотепні слова! Звісно, жителі Олишівки сприймають їх із гумором. Але ці люди – справді дуже кмітливі, допитливі, красиві душою, що вони й продемонстрували на святі.

А завершити цю розповідь про шляхетну імпрезу хочу словами одного з її учасників, олишівця Василя Ярмоленка: «Я не дочитав ще цю нову книгу Миколи Георгійовича, бо у мене – лише один примірник, натомість неабияка конкуренція з дружиною та кумою, які – також наввипередки, за першої ж вільної хвилини, хочуть прочитати бодай децицію сторінок, а потім просто відірватися вже від такої книжки не можуть. Взагалі, це тепер настільна книга практично в кожній олишівській родині. Читають навіть ті, хто років двадцять книжок зовсім не читав! І не просто читають, а й обговорюють. Так от, загальна думка – цією книгою варто пишатися, вона – правдива та щира. І це прекрасна книжка не лише про нашу Олишівку, а й про всю Україну».

Фото Юрія ХРОМУШИНА

Сергій Квітницький і Микола Будлянський

«УТРИМАТИ МИСЛЕДУШЕЮ ЗЕМЛЕВІСЬ»

Письму поета Василя Рябого з Коломиї властиве інтермедіальне поєднання слова, кольору, звука, що уповнокровнює рефлексію світу в його більших чи менших (відкриття автора) вінках сонетів. Звукообрази в них часто набувають космічного масштабу, зливаючись у неземний оркестр.

Поетові вдається почути «музику сфер», ту вселенську естетичну закономірність, яку вираховував ще Піфагор. Симфонічність художнього мислення, «повнозвучність» образів, що сугестують настрої тремтливо-захопливого піднесення, нагадують «злотодронні» Тичинині рядки.

Загалом поезію Василя Рябого вирізняє зріла філософська виваженість, ґрунтована на глибокій рефлексивності й надтонкому чуттєвому проникненні в екзистенційну неповторність прожитої миті. Діалектика промінального й вічного, людських суєт-марнот та непідвладної часові природи – орієнтири для поетичних інтенцій митця. Споглядання світу, «вслухання» серцем у нього, поєднання мудрості, любові й доброти, геніальна здатність – якщо сказати словами поета – «утримати миследушею землевись» забезпечують ту «оптику прозріння» Василя Рябого, що творить неповторну магію його сонетних ансамблів.

Ольга ШАФ,
кандидат філологічних наук,
літературознавець
м. Дніпро

ПОГЛЯДООБІГ

Усе залежить від очей,
від всепрониклої зіниці.
Побачити судилось ще,
як сонце у дощі іскриться.
Такий чи інший різносвіт,
де чорне й біле у сплетінні.
Чи добрий крок на перехід,
чи не завадить поклоніння?
У колообігу речей
не припиняє швидкість руху
освячення духомечем.
І подорожній вледів щось,
і зримий непомітний хтось
жарини спогадів роздмухав.

Усе залежить від думок,
від сили настрою бажання.
Та не здіймай переполох
в ім'я марнотного питання.
Неначе оповила сном
летюча мить – дев'ятим валом.
Відкрило істину вино
і тут же притьмом заховало.
Болить душа, поки живеш.
Та накладає час арешт
на марноту – присутність суті.
А що подумалось тобі,
коли настали дні рябі,
скуйовдилися вітри розкуті?

Усе залежить від прозріння.
Ідеш в незгасній світлотині.

Василь Рябий

Береш таємну участь в грі.
І чуєш море по коліна.
Дивуєшся – таки вгадав,
що на порозі ясновидець,
твій янгол в саяві білих крилець,
а на його чолі зізда.
Він знає все, посланець Бога,
і не мовчить тривоги тривога,
який у кого вічний гріх.
І зазирають очі в очі
думки окрилені пророчі,
а там лунає тихий сміх.

Усе залежить від добра
усевидючої зіниці.
Така вивершується гра,
коли не важко помилитись.
А від спокуси лиш півкроку
до ще відвертіших спокус.
Насіяв хтось на лихо вроків
і у обмовленнях загруз.
На кому вимістити гнів?
Поніс від альфи до омеги
прибулець таємничу вість.
Зімкнулись кола на воді
чи кола розімкнулись легко.
Посвячений в загадку гість.
То близько він, то він далеко.

Усе залежить від очей.
Від яснобачення залежить.
Від крил і ніг, руки, плечей.
І від щаблів драбини, вежі.
Усе залежить від думок.
Від інтуїції залежить.
Від всіх доріг, шляхів, стежок,
снівів, дощів, димів, пожежі.
Усе залежить від прозріння,
коли наздоганяє тінь
сама себе і ловить світло.
Усе залежить від добра.
І не для зла ця словогра,
комусь і зовсім непомітна.

ВИРОПОРІВ

Не обминути глибини у небозливі
в час різнотрав'я, грому й
блискавки, грози.
І не лякають водоверті пологливі
в миттєвій вічності
мінливої краси.
Це все було і є, допоки ранок й вечір
крізь полудень ідуть і марево
несуть.
Немов відлунюється кілька
вартих речень

і відбивається в розмові справжня
суть.
За правилами й проти правил
дивогри.
Наговоритись, щоб мовчав
панічний крик.
Куди від сум'яття подіти
натовпи
злості?
І ось тобі невіпадовий раптом
дар.
І ось тобі і асирійський добрий
цар.
Не втомляться думки
перемивати кості.

Це все було і є,
допоки ранок й вечір.
Так, ще не втрачена
можливість жданих змін.

Далеко ще до кардинальних
самозречень.
Ще не упився вітром
у повітрі дзвін.
І розкладає світлофільтри
світлотинь.
І множить число оживлених
ілюзій.
Та не здогнати швидкоднів
твоїх в обгін,
хоч викликає поетичний
настрій Муза.
Чи впізнаєш себе, на кого
схожий, хто ти?
Поклін тобі низький,
сентиментальна ното.
З минулого в майбутнє
загадковий шлях.
Ховаймося від багатьох
зрадливих ликів.
Ловись за рятівну тоненьку
соломинку,
немов за промінь сонячний
блакитний птах.

Можливо, щось і зміниться,
хоч щось,
залежно від калейдоскопу
сили вражень,
взаєморозуміння гри між бджілою і ос
і того, хто хвилини
смутною розважить.

Та звідки все ж береться
хижолота злість?
Та скільки треба за театр
заплатити?
Мабуть, вино нас вип'є,
хліб нас тихо з'їсть –
і душу ненажерне проковтне
корито.
В пориві ярім пізнаєш
многоголосся,
та як прогнати із обличчя
тьмаву осінь?
І молишся до трав, землі,
вогню і вод.
Була весна і цвітом береги
палали,
але зозулі вже такого накували,
що втік від ладану,
перехрестившись, чорт.

А теплий пил дороги стелиться
у ніч
і місяць оглядає власні володіння,
і слухає свого нічного царства річ,
вповитого й підсвіченого
світлотинню.
А паморозь срібніє – це все тобі.

А лід такий тонкий, що
може проломитись.
Від холоду листопад легко задубів.
І каже вітер реп'яхові:
«Будем жити».
Нанизується на
лозину день за днем,
бо доля ця тебе в числі не обмине,
відпущено розвагам
мить хвилини.
Згоряє час, уже немає вороття.
І все ж таки веселе і сумне буття.
І несподіваний
жалоукс бджолиний.

Не обминути глибини у небозливі,
коли перетікає час з усіх сторін
до себе і від себе у стрімкім пориві,
у переліві дива дивного зорі.
І чи віддячишся за кожен краплину
світла,
очима ловиши – й не спіймаєши
більше – мить.

Веселка затікає в сутінки вечірні
і думка тихо заболіла
й не болить.
Можливо, щось і зміниться,
хоч щось,
у стані муки насолоди танці гроз,
як тільки зазирне душа в
світлобудову.
А теплий пил дороги
стелиться у ніч.
Нападала гора зірок за сто
сторіч.
Так низько місяць – можна
досягнути словом.

ТЕЛЕЛЕТ

Завершення не має пісня,
що подарована Творцем.
Та часом бажане за дійсне
сприймаєш, вірячи у це.
То забагато, то замало
щось відкриває тиша тиши.
І що би там не починалось,
ти у мелодії летиши.
І щось вона комусь розкаже.
І так, і ні на око зважить
свою магічність світлотинь.
І вже змінитися не може
за діочим законом Божим
тяжіння із небес падіння.

Сприймаєш, вірячи у це
трагікомічне зла обличчя.
Малює сонце промінцем
і ноти, і ключі музичні.
І ти у простір заспівав,
налаштував на ласку ліру.
І появились слова,
щоб відновилася довіра.
Не віриш, та на все свій час.
Дорогу долі точить криза,
нервуються мільйон образ.
Та образ милості зберіг.
Якби це чарувати міг,
то засвітився би нарцисом.

Ти у мелодії летиши
або тихенько-тихо линеш.
Отак свідомо і мовчиши
попри озвучені хвилини.
Ти бачив – дерево старіє,
хворобами лякає старіє.
Але всі сумніви розвіє
затаєний в повітрі маг.
А що запропонує мить –

не забувати нурт стихії,
яка вдає, що міцно спить.
Для різнодії вічних смислів
ведуть великі менші числа.
І ось тобі усі події.

Тяжіння із небес падіння,
аби нові зустрілись грані.
І вічно місяць у воді
шукає філософський камінь.
А пісня на вітрах німіє
і оживає в зореґрі.
І говорів омонімія
все набуває кольорів.
Летять слова, думки і очі.
Летить твій погляд до межі,
а може, далі, далі й далі.
І що там, мабуть, спів печалі?
І хочеш того чи не хочеш,
хтось шепче свічці: «Не дрижи».

ГОЛОСОЛОСКІТ

Поки планету обертає вісь,
із заходу на схід стру-
мують води –
тебе й мене шукають насолоди
і світла гіркота щасливих сліз.
І ранньо нам роса співає в травах
тих декілька дарованих хвилин.
Нижніш мене до себе притули,
щоб я в твоїх обіймах вільно
плавав.
Продовжується двох сердець
забава.
У парності ми так переплелися,
як магнетичний звукоряд
октави.
Лишень на хвилечку не зупинись,
між пальцями моїми заблудись
для спраглої любовної облави.

Навіє вітер запаху грибів
із лісу темного чи переліску.
Але проб'ється звідкись дух
любистку.

І в око знову я впаду тобі.
Ожинної заграви насвітає
і диких райських яблук терпких
на відстані ревної руки
короткочасного земного раю.
Я недріманно вічми запитаю
чи можна розбудити білу ніч
долонями в незримому вогні.
Як спалося й що снилося тобі,
коли мені принадиво моргає
трояндова пелюстка на губі.

І око в око сонце перелле,
і я почую як мене ти кличеш
на хвилі відчуттів
телепатичних,
де ти летючими думками є.
І ніжності приплив ворухи
ніздрі.

Рука твоя крізь сутін прозирне
й залишить трепетання осяйне
в насиченім флюїдами повітрі.
У росяний сомнамбулічний дощ
закоханого погляду не морщи,
аби не очорнили світла хмари.
І висихає мокра акварель
твоїх за віями хмільних очей.
А я тобою марю, як і марив.

Василь РЯБИЙ,
м. Коломия
Рубрику «Мить поезії» веде Василь
Клічак. E-mail: vc-prosvita@ukr.net

Нещодавно отримав на пошті пакунок, а в ньому – кілька книжечок. «Цікаво, від кого?» – була перша думка, адже в Дніпрі, по вул. Янгеля, 17 – як свідчила зворотня адреса – ані родичів, ані знайомих не мав. Проте пам'ять одразу відгукнулася на прізвище адресата – Невидайло.

Микола НЕВИДАЙЛО

Так, це була несподівана, але така приємна вісточка від Мирослава, сина відомого українського письменника Миколи Невидайла – лауреата літературних премій ім. О. Гончара та В. Підмогильного, людини незвичайної і багато в чому трагічної долі, яка відійшла у засвіті 2012 року.

Дещо з його творчості я вже читав у журналах «Дзвін», «Січеслав», харківському «Березолі» та «Українському засіві»... А тут – таке багатство! – аж п'ять збірок знаного майстра слова: вибрані твори («Динозаври» – повісті та оповідання, «Приносили часів смутних» – спогади, «Людина людині – вовк!» – автобіографічні оповідання та новели, «Нариси з історії України – від прадавніх літ до сучасності. Буквар патріота України» – публіцистичні статті), а також «Рецепція та інтерпретація» – критичні статті на чотирикнижжя.

Важко, майже неможливо кількома словами переповісти все, що випало на долю цього незламного чоловіка. Дев'ятирічним хлоп'ям пережив голод 1932 року. Тоді активісти приїхали забирати у них корову – єдину годувальницю сім'ї, де, окрім Миколи, було ще двоє братів. Матір, що стала на захист рятівнички і вдарилася занозиною (сьогодні вже мало хто навіть із людей старшого покоління знає, що це за штука). А це палиця, яку вставляють у край ярма, щоб віл не випрягався) голову колгоспу, засудили на три роки. А далі ще тяжче: війна, німецький полон, втеча, вступ до лав ОУН (це відповідь тим, хто твердить, що на Сході, мовляв, ніколи не було ніяких «бандерівців» – а виходить таки були, і це були наші, слобожанські підпільники!) Потім, після окупації, Миколу Невидайла знову забрали до радянської армії. Після поранення, у шпиталі його заарештували «всюдишні органи». Воєнний трибунал засудив на 10 років т. зв. «ісправительно-трудовах» таборів. Пересилки, етапи, зони... У Норильському особлагері здружився з іншим каторжаном – харків'янином Василем Боровим. Обоє були активними учасни-

БЛАКИТНІ ОЗЕРЦЯ ПРОЛІСКІВ

Василь Боровий

ками норильського повстання в'язнів, яке тривало з 26 травня до 4 серпня 1953 року і було жорстоко придушене.

З поетом Василем Івановичем Боровим і я мав щасливу нагоду бачитися. Спокійний, лагідний, із променистими очима і тихим вдумливим голосом, він зачаровував кожного, хто ставав з ним до розмови. Аж не вірилося, що і в нього за плечима стільки пережитого! 1947-го був заарештований і засуджений «за антирадянську агітацію і буржуазний націоналізм», а насправді – за правдиві вірші про голодомор в Україні, надруковані 1942 року в газеті «Нова Україна», що виходила тоді в окупованому Харкові. Вирок суду – розстріл. Утім, влада «зглянулася» на нього: розстріл замінили на 25 років таборів, а пізніше – після смерті Сталіна – на «десятку». 1956-го повернувся додому, до рідного Харкова. Працював електриком на коксовому заводі, потім – у редакції журналу «Прапор» (нинішній «Березіль»). Та 1973-го, під час чергового погрому «буржуазних націоналістів», його виключено зі Спільної письменників. Про пристойне місце роботи годі було й думати. Як згадував сам поет, «заледве влаштувався сторожем у дитсадок на дев'яносто карбованців – і тижня не пропрацював. Дзвінок був згори: не можна брати Борового на роботу, нізя – і все!» Розносив пошту, а вечорами та ночами перекладав поетичні твори з англійської (здебільшого за підрядниками) та польської, яку опанував самотужки. Згодом, уже в період Незалежності, ви-

друкував кілька збірок віршів, зокрема в харківському «Майдані» – «Полинова сага», «Монолог для Кассандри» (переклади зарубіжної поезії) та книжки статей і спогадів «В аркані Каєркана». Був удостоєний літературних премій ім. В. Мисика та П. Тичини, а також Фондації Волянників-Швабінських Українського вільного університету в Нью-Йорку (США).

А ще на початку 90-х був членом редакційної колегії журналу «Український засів», куди і я вчашав, бо набирав там на комп'ютері матеріали до друку. Якимось чином показав йому свої вірші, і Василь Іванович відгукнувся на них передмовою «Час, коли потрібні брили...» до збірки «На цвинтарі слова», яку я саме готував. Ось її початок: «Кажуть, що Данте скаржився на милозвучність італійської мови. Знаменитий флорентієць, малюючи картини «Пекла», хотів, щоб рими в терцинах скреготіли, як залізо... Не шукаю аналогій, але певен, уболіваючи за пекельну дійсність, Володимир Верховень прагнув і в нашій співучій кинджальних слів:

*Хто нас вирве із тенет брехні,
кинутих життям напризволяще?
У грузькім спинилися багні,
і чим далі –
дихати все важче...
Україно, як ти ще жива?
Україно, як ти ще не вмерла?
Як тебе чужа й своя черва
в ненаситі лютий
не пожерла?!*

В останні роки свого життя В. Боровий хворів і лише вряди-годи з'являвся у стінах рідної Спільки, в якій його поновили вже 1990 року. 13 листопада 2014-го

Микола Невидайло

гаряче серце поета спинилося на завжди.

Дві долі – такі різні і водночас такі подібні. Побратими в неволі, побратими в літературі. Попри неможлими час і неосяжні відстані, вони знову разом – у книзі, яку я гортаю і з хвилюванням вчитуюся в рядки...

***

Свистить, завиває, скрегоче сікуча норильська пурга. Не наша українська завірюха, а лютий безжалний полярний вітрище, який проймає до кісток, задуває снігову помелюху аж до білизни, морозить серце і душу.

А ми йдемо. Повземо через сипучу пустелю на рудню «Ведмежий ручай». Міцніше, тісніше взявшись попід руки, тіло до тіла, аби не так продувало.

Скигльять від холоду вівчарки. Підгавкують конвоїри.

Мій побратим Василь Боровий ледве волочить ноги. Він слабкіший від мене і тому я мушу допомогти, аби він подужав здолати ще один сніговий бархан. А ледве вибираємось на твердіше і затишніше місце, Василь схилиється до мого вуха і фанатично декламує:

*Вже ліс, мов промитий дощем,
Палає зеленим полиском...*

– А знаєш, Миколо, цього вірша я написав ще на волі. І ось ніяк не можу пригадати. У московському пеклі дуже контрастно зринає в пам'яті Україна. Розлучили мене з нею на цілих двадцять п'ять років. Чи повернуся? Чи побіжу в Бабаївський ліс, де колись бродив Скворода? Чи ще побачу блакитні озерця пролісків? – і ніби щось пригадує:

*Ходім! Я знайду під кущем
З розкритими віями проліски.*

Повернувшись із дванадцятигодинної каторги в житлову зону і посьорбавши табірної баланди з гнилої тріски, ми знову на короткий час зустрічаємось і читаємо один одному свої літературні вправи. Я таємно від табірних наглядачів пописував невеличкі оповідання з фронтового буття. Василь підхвалявав і критикував мене, а я захоплювався його поезіями.

Та перевели Василя в штрафну бригаду. Блукати по зоні суворо заборонялося навіть до відбою. Але ми знаходили лазівки, щоб провідати один одного. На ніч наші заграговані (фактично тюремні) приміщення замикалися на замки. Ми – найстрашніші вороги московської імперії – були затавровані величезними номерами, що яскравими знаками білили на наших бушлатах і над коліном. Одне слово, «Особлаг», описаний у споминах багатьма колишніми в'язнями ГУЛАГу.

За кілька днів Василь прийшов до мене після вечері.

– Миколо, слухай. «Проліски», – сказав із гарячковим блиском ув очах.

*Вже ліс, мов промитий дощем,
Палає зеленим полиском...
Ходім! Я знайду під кущем
З розкритими віями проліски.
Я знав їх озерце рясне
Під живоплотом горішини...
Здається, там небо ясне
На проліски сині покришене.*

– Чудово! Геніально! – обняв я Василя, не приховуючи своїх сліз, – шедевр. Тонка лірика. Запам'ятаю обов'язково. Я вже визубрив твою «Калину». Чуєш, як сильно звучить? Класика!

*На могили молода калина
Білим пухом накрапає з віт,
І чиясь засмучена дитина
Обриває калиновий цвіт...
Я проходив травами густими...
Подивився – очі у плачі –
Не зривай, хороше, бо за ними
Прийде похоронений вночі.
А дитина смутно посміхнулася,
Лише крапля на очах ясна:
Я ж і рву, щоб мама повернулася,
Щоб прийшла за квітами вона.*

– Ат-бой! – перериває мене, тарбанячи в двері, наглядач.

Василь кинувся до дверей і, пробігаючи повз цербера у свій барак, як потім розказував і показував синяк на спині, отримав добрячого кийка.

От дивно, як у тому саганинському пеклі міг Василь так щедро й плодливо творити. Його чудові, майстерні твори розходились по табору, переписувалися...

У табірних нелюдських умовах наші коротенькі літературні зустрічі були єдиною розрадою.

